

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra soukromého práva

Občanskoprávní ochrana jména a práva na podobu

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Civil Law Protection of the Name and the Right to Appearance

Master thesis

vedoucí práce

prof. JUDr. Vladimír PLECITÝ, CSc.

autor práce

Bc. Zdeněk VYROUBAL

Olomouc

2023

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou právní ochrany jména a podoby člověka. První část obsahuje historický exkurz vývoje těchto práv. Jméno a podoba člověka jsou vnímány jako neoddělitelné hodnoty osobnosti, proto je nezbytné vysvětlit pojmy osobnost a všeobecné osobnostní právo. Těžiště diplomové práce se věnuje právní ochraně těchto dvou stránek osobnosti samostatně a popisuje nám její ústavní východiska a občanskoprávní úpravu. U každého z těchto práv je vymezen jeho předmět, obsah a prostředky ochrany. Jednotlivá ustanovení občanskoprávní úpravy jsou vysvětlena i za pomoci kazuistiky ze soudní praxe. Práce uvažuje nad některými nejasnostmi, které z této úpravy vyplývají.

Annotation

The master thesis deals with legal protection name and apperance. The first part contains a hitorical excursion of a development of these rights. Name and apperance of a person are perceived as inseparable values of their personality, that is why it is necessary to explain the terms personality and general moral rights. The core of master thesis persues with a legal protection of those two sides of personality individually and describes its constitutional starting points and civil law regulations. For each of those rights is determined its subject, content and means of protection. The individual provisions of civil law regulation are clarified also thanks to the case studies from the court practice. The master thesis contenplates about discrepancies of civil law regulations.

Klíčová slova

Osobnost člověka * jméno * pseudonym * užití jména * podoba člověka * podobizna * zachycení podoby * souhlas k zachycení * nevyvratitelná domněnka souhlasu * výjimky ze souhlasu

Keywords

A human personality * name * pseudonym * use of a name * a human apperance * effigy * a capture of apperance * a consent to capture * an irrefutable assumption of a consent * exceptions to consent

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Olomouci 1. března 2023

Zdeněk Vyroubal

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce prof. JUDr. Vladimíru Plecitému, CSc. za odborné vedení, cenné podněty a připomínky.

Obsah

Úvod	6
1 Historický vývoj ochrany jména a podoby v kontextu ochrany osobnosti	9
2 Mezinárodní a ústavní východiska	14
3 Občanskoprávní úprava ochrany jména a podoby	16
3.1 Osobnost člověka	16
3.2 Všeobecné osobnostní právo	17
4 Jednotlivá dílčí osobnostní práva	19
5 Ochrana jména	21
5.1 Předmět práva na ochranu jména.....	23
5.2 Obsah práva na jméno.....	26
5.2.1 Užívání jména v právním a soukromém styku	26
5.2.2 Užívání jména v právním a soukromém styku dítětem	28
5.2.3 Zpochybnění jména, neoprávněné zásahy do jména člověka	30
5.2.4 Nároky z neoprávněných zásahů	34
5.2.5 Subjekty legitimované k ochraně jména	35
5.2.6 Pseudonym.....	38
6 Právo na podobu člověka.....	40
6.1 Předmět práva na podobu a práva k podobizně	41
6.2 Obsah práva na podobu a práva k podobizně	46
6.3 Svolení	48
6.3.1 Problematika nevyvratitelné domněnky souhlasu k šíření podobizny .	50
6.3.2 Výjimky ze svolení, tzv. zákonné licence	56
Závěr	60
Seznam použitých zkratk.....	64
Seznam použité literatury	65

Úvod

Nepochybně žijeme v moderní době vyspělých technologií, které přestože slouží lidem k posouvání hranic a ovládání technického pokroku, mohou být často i lidmi zneužity. Reálný svět se stále více přibližuje tomu virtuálnímu a tak technologie mohou být dobrým sluhou, ale i zlým pánem. Virtuální podoba světa si žije svým životem a její hranice jsou neomezené. Kvalitní a dostatečná právní ochrana jména a podoby každé fyzické osoby v takovém světě nabývá stále více na svém významu.

Nepochybuji vůbec o tom, že každý dospělý člověk a v podstatě každé dítě v dnešní době vlastní smartphone. Fotoaparát s kvalitním objektivem má tak většina z nás stále při ruce. Zkusme se zamyslet nad tím, kolik denně může vzniknout fotografií a videí, které mohou být okamžitě sdíleny kýmkoliv a kdekoliv na světě. Mnoho z nás se tak mohlo stát součástí expozice a ani o tom nemusí vědět. Pokud se dobře rozhlédneme kolem sebe, tak na jakýchkoliv volných plochách mnoha ulic vidíme tváře se jmény známých či méně známých osob. Respektive ty se dnes už mohou vyskytnout kdekoliv. Dalším problémem současnosti jsou sociální sítě, které vytváří digitální identitu svých účastníků. Sdílením a vkládáním fotografií s podobou člověka a jeho jménem, které mohou být často i účelově upraveny nebo zkresleny, může docházet k projevům různých společensky nežádoucích jevů, jako je například kyberšikana nebo kyberstalking. Nejohroženější skupinou jsou právě děti, které o tomto světě zatím ví pramálo. O většině věcí si rozhodujeme sami, ale ne o všech, neboť i ostatní účastníci sociálních sítí mají stejné možnosti – sdílené fotografie se „lajkují“ a komentují a tím pádem představa o naší identitě se nemusí shodovat s tou, jakou si přejeme na sociálních sítích vytvořit.

Dnešní společnost chce být především informována, chce znát jména a podoby lidí. Veřejné, soukromé nebo podnikové informační systémy vedou zcela běžně jména s podobou jejich subjektů. Otázkou je, do jaké míry je vůbec přípustné fotografování osob na veřejnosti s následným šířením jejich podobizen. Problematické může být také monitorování zaměstnanců na pracovišti, instalování kamer na veřejných prostorech, v bankách nebo kolem nemovitostí za účelem

soukromé ochrany. Je zcela jasné, že jméno a podoba člověka se tímto stávají jedněmi z nejhroženějších osobnostních práv. Tato práce má jednak odpovědět na otázku, proč je tak důležité v dnešní době podobu a jméno člověka chránit a zda se tak v občanskoprávní úpravě skutečně děje a jednak má dát čtenáři ucelený přehled o tom, jak tato právní úprava vypadá. Po jejím přečtení bude čtenáři rovněž zřejmé, jakých změn občanskoprávní úprava ochrany jména a podoby doznala oproti dobám minulým.

„*Těžištěm ústavního pořádku je jednotlivec a jeho práva garantovaná tímto ústavním pořádkem.*“¹ Jednou z hlavních ústavních hodnot každé fyzické osoby je nepochybně její lidská důstojnost. V některých státech, jako je např. Německo,² získala naprosto výsadní postavení a jako taková má absolutní povahu, a tudíž ji není možno vyvažovat s jinými základními právy. Lidská důstojnost a jméno společně s podobou člověka mohou být za určitých okolností dvě strany jedné mince. Pokud by byl neoprávněný zásah do jména člověka nebo jeho podoby vážný, může být nepochybně zásahem do lidské důstojnosti, potažmo cti a vážnosti každého jednotlivého člověka. Právo na ochranu podoby není v Listině základních práv a svobod (dále jen Listina)³ výslovně uvedeno, ale za právo základní jej musíme považovat, neboť Listina toto právo chrání právě a zejména prostřednictvím práva na lidskou důstojnost. Právo na podobu není rozhodně na rozdíl od práva na lidskou důstojnost právem neomezitelným a v souladu s Listinou může dojít k jeho omezení.⁴ Podoba a jméno člověka spolu tvoří svým způsobem jen těžko oddělitelnou hodnotu osobnosti. Podle podoby si spojíme člověka s jeho jménem a naopak. V dnešní době v podstatě neexistuje průkaz totožnosti, který by neobsahoval jméno osoby a její podobu. Podoba člověka a jeho jméno jsou bezesporu i jedněmi ze základních složek jeho osobnosti. Jejich jedinečnost spočívá zejména v tom, že mu umožňují odlišit se od ostatních. Jsou s osobností každého jedince po celý život nerozlučně spjaty, podle nich je jedinec

¹ náleží Ústavního soudu ČR ze dne 7.12.2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

² pozn.: z důvodů geneze lidské důstojnosti za II. světové války.

³ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje *Listina základních práv a svobod* jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ čl. 4 Listiny stanoví podmínky omezení základních lidských práv.

identifikován ve vnější světě. Podobně se ve své rozhodovací činnosti vyslovil Evropský soud pro lidská práva (dále jen ESLP), který uvedl, že podoba člověka „představuje jeden z hlavních atributů jeho osobnosti, neboť odhaluje jeho jedinečnost a odlišnost od jiných lidí. Je tak současně jednou ze složek osobního rozvoje jednotlivce, a ten má proto právo na kontrolu nakládání s touto podobou, včetně jejího zveřejnění“.⁵

⁵ Rozsudek ESLP ze dne 15.1.2009 č. 1234/05, ve věci Reklós a Davourlis proti Řecku. [online]. [cit. 27.8.2022]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/2B1D52580AD1F2EAC125836800383D8E?openDocument&Highlight=0.

1 Historický vývoj ochrany jména a podoby v kontextu ochrany osobnosti

Jestliže hodláme zjistit, jak vypadá dnešní občanskoprávní úprava ochrany jména a podoby fyzické osoby, musíme stanovit cestu, po které se k ní dostala a provést alespoň krátkou analýzu jejího historického vývoje. To, aby osobnostní práva požívaly nějaké speciální ochrany, nebylo vždy pravidlem. Dotčený člověk musel svoji důstojnost, respektive čest, hájit dostupnými svépomocnými prostředky. K nejstarší ochraně soukromých práv vždy patřila krevní msta nebo souboje, teprve později byla osobnost chráněna prostřednictvím trestního práva. Tato ochrana fungovala zpravidla poněkud nespravedlivě ve prospěch vyšší vrstvy společnosti. Počátky a kořeny právní ochrany osobnosti nalezneme v římském právu. Přesto, že římské právo ještě nevytvořilo dostatečný prostor pro obecnou úpravu osobnostních práv, poměrně precizně ji poskytovalo prostřednictvím Zákona dvanácti desek.⁶ Neúcta, projevovaná k osobnosti druhého, byla považovaná za projev, který byl v rozporu s římským právem a společně s urážkou na cti, za kterou se považovalo toliko vztažení ruky na jiného člověka,⁷ byla sankcionována peněžitými pokutami.⁸

Co se podoby člověka týká, konkrétnější právní úpravy nebylo třeba. Ta přichází až se vznikem a rozvojem fotografie a kinematografie na konci devatenáctého století. Do této doby různí umělci vytvářeli pomocí různých technik a stylů podobu člověka na základě dobrovolnosti toho, kdo jim stál modelem, a tak zásah do jejich osobnostních práv tímto v podstatě nepřicházel v úvahu. Technický pokrok již dovoľoval zachycení podoby člověka technicky dokonalejšími prostředky a zároveň umožňoval její hromadné šíření a rozmnožování. Právě v důsledku masivního nárůstu existence různých podob podobizen a jejich šíření, vznikala potřeba chránit osobnostní práva zachycených osob před čím dál častějšími neoprávněnými zásahy do jejich podoby. Tím došlo k tomu, že se

⁶ jedná se o nejstarší kodifikace římského práva z 2. poloviny 5. století př. n. l.

⁷ jednalo se tedy o ochranu před zásahy do tělesné integrity člověka. V dnešním tradičním pojetí se za urážku na cti považuje zásah do duševní integrity člověka.

⁸ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 39-40.

v různých občanskoprávních úpravách dostalo nejprve přednosti úpravě práva k podobizně před právem na podobu.⁹

Jakého významu začalo právo na ochranu podoby člověka v této době nabývat, lze demonstrovat na prvním známém soudním procesu ve střední Evropě, týkající se ochrany podoby člověka. Tento soudní spor položil základy i tzv. postmortální ochraně člověka a vedl k počátkům tzv. paparazzi fotografie. O toto se zasloužili dva hamburští fotografové, kteří v roce 1898 pořídili fotografii, která odhalila německého kancléře Otto von Bismarcka na smrtelné posteli v jeho sídle na statku Friedrichsruh poblíž Hamburku, kam za pomoci lesníka z kancléřova panství vnikli a s vidinou zisku pořídili jeho posmrtnou fotografii ještě před příjezdem pohřební služby. Místo jejího zpeněžení je ale čekal soudní spor s rodinou Bismarckových, která se o její existenci dozvěděla a oba novodobé paparazzi zažalovala. Soud rozhodl ve prospěch mrtvého kancléře s tím, že fotografové nejednali v zájmu Německa, ale pro svůj vlastní prospěch. Všichni aktéři nakonec putovali za mříže a fotografie do sejfu Bismarckovy rodiny. Součástí procesu bylo i klíčové rozhodnutí, zdali může fotograf nabýt autorské právo k snímku jiného člověka.¹⁰

Podobným vývojem prošla i ochrana jména. Používání jmen bylo od nepaměti spojeno se snahou člověka odlišovat se a identifikovat se mezi sebou navzájem. Bylo považováno za jeho podstatnou součást, která s ním byla spjata celý život. Zpravidla vystihovalo některou z jeho významných vlastností nebo jeho osudovou životní událost, např. „Medvěd, ten, co zabil medvěda“. Jméno mělo svoji magickou povahu a mělo svého nositele zejména chránit před všemi zlými démony nebo bylo spjata s určitými pověrami.¹¹ Jména, jak je známe v té dnešní podobě, se začala používat u duchovních, především v kláštorech, jednalo se o křesťanská jména. V souvislosti s šířením křesťanské víry v 12. a 13. století a

⁹ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 291.

¹⁰ slavná fotka: Bismarck na smrtelné posteli. [online]. [cit. 1.9.2022]. Dostupné z: <http://epochalnisvet.cz/slavna-fotka-bismarck-na-smrtelne-posteli/>.

¹¹ PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000-2010*. 1. vydání. Brno: Host, 2011. Studium; s. 34. ISBN 978-80-7294-834-5. s. 9-23.

s křtem člověka se jména dostávala na venkov a do měst. což později způsobilo, že jednotnost jména již nepostačovala a proto byla doplňována. To byl počátek dnešních příjmení.¹² Povinné užívání příjmení a jejich zapisování do matrik zavedla v českých zemích v roce 1770 císařovna Marie Terezie. Od této doby se datuje veřejnoprávní ochrana jména, která je spjata s historickým vývojem matrik. Stejně jako u podoby vzniká jeho potřeba ochrany v soukromých předpisech až v souvislosti se zintenzivněním vztahů mezi lidmi a jejich častějším vystupováním v právních vztazích v kapitalistické společnosti, kde zvyšování lidské produkce přinášelo větší pravděpodobnost jejich záměny.¹³

Významným občanskoprávním dokumentem na poli ochrany osobnosti u nás, který položil její právní základy a stal se tak průkopníkem pro její kompletní úpravu v dalších zákonech, byl bezesporu Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, známý jako ABGB. Ten po vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918 zůstal v platnosti v důsledku reciprocity právních předpisů Rakousko-Uherska. V jednom z jeho ustanovení je totiž uvedeno, že *„každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva a nutno jej tudíž považovati za osobu“*.¹⁴ Žádnému z dílčích osobnostních práv se zde zatím výslovné ochrany nedostávalo. Jako prvním, kterému toto bylo poskytnuto, bylo jméno a jednalo se o jednu z pozdějších novel ABGB č. 69/1916 Ř. z., která v § 43 konkretizovala, že: *„Upírali se někomu právo, aby užíval svého jména nebo je-li poškozen tím, že se užívá jeho jména (krycího jména) neprávem, může žalovati, aby tohoto bylo zanecháno, a je-li tu zavinění, aby byla škoda nahrazena.“*

Jak je vidět, jméno člověka a jeho pseudonym v našich zemích od počátku požívali ochrany osobnostní, nejprve prostřednictvím ABGB a posléze i prostřednictvím všech následujících občanských zákoníků. To však neplatilo o

¹² KNAPPOVÁ, Miloslava. *Příjmení v současné češtině: Jazyková příručka*. 1. vydání. Liberec: AZ KORT, 1992. ISBN 80-900008-9-4. s. 3-6.

¹³ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 43.

¹⁴ císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s. Obecný zákoník občanský, § 16.

ochraně jeho podoby, která našla kořeny v úpravě autorskoprávní, kdy v jejich předpisech používala ochrany prostřednictvím ochrany podobizen.¹⁵

Tato úprava byla významná zejména v tom, že zavedla pravidla pro šíření podobizen. Nejprve v § 34 zákona č. 218/1926 Sb., o právu autorském podmínila jejich šíření souhlasem těch, kterých se podobizna týkala a následně tuto problematiku doplnila v autorském zákoně č. 115/1953 Sb.; o institut tzv. úředních, zpravodajských, vědeckých a uměleckých licencí, tedy o výjimky z uděleného souhlasu, které se používají dodnes. Uvedená úprava se stala inspirací i pro následující kodifikace upravující používání podobizen v soukromoprávních záležitostech. V podobném znění ji můžeme vidět i v této současné právní úpravě. Konkrétně jde o ustanovení § 96 zmíněného zákona, která zní:

„(1) Podobizen a jejich rozmnoženin smí být užito jen se svolením zobrazeného, není-li naživu, se svolením pozůstalého manžela a dětí zemřelého, a není-li jich, se svolením jeho rodičů.

(2) Svolení není třeba, užije-li se podobizny pro zpravodajství nebo pro účely vědecké či umělecké. I zde je však šetřit zájmů zasluhujících ochrany.

(3) Užití podobizen pro účely úřední není těmito ustanoveními dotčeno.“

Zlomový okamžik v nazírání na právní úpravu osobnosti člověka přišel s přijetím zákona č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník (dále jen OZ 1964), který zakotvil základy ochrany jednotlivým složkám osobnosti člověka prostřednictvím jejich ochrany v základním soukromoprávním předpise. Právu na ochranu jména se zde na rozdíl od práva na podobu dostalo v § 11 explicitního vyjádření: *„Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.“* Pro toto ustanovení se vžilo pojmenování tzv. generální klauzule ochrany osobnosti, která postačila pro ochranu i jiným složkám osobnosti člověka, zde výslovně neuvedeným, neboť se jednalo o neuzavřenou množinu, do které patřila i podoba člověka, což potvrdil Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 26.7.2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99: *„Výčet jednotlivých osobnostních práv v občanském zákoníku je*

¹⁵ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 292.

pouze demonstrativní. Proto do této skupiny práv lze například zařadit i výslovně nezmíněná práva na ochranu osobní svobody, podoba apod.“

Ochrana podoby se projevovala v navazujícím § 12 OZ 1964, který konkretizoval používání podobizen, čímž byla vyjádřena skutečnost, že ochrany podoby se může dotčený domáhat pouze prostřednictvím ochrany podobizny.

K explicitnímu vyjádření ochrany podoby došlo až s přijetím zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen OZ), který při ochraně osobnosti člověka vycházel, až na nějaká upřesnění, ze znění předchozí právní úpravy. Tato upřesnění jsou však naprosto zásadním přínosem, neboť nová úprava ochrany osobnosti se tímto stala komplexnější a vcelku široce vymezená v rámci celkem 33 paragrafů. Poměrně překvapivě bylo z této množiny upravující osobnostní práva vyčleněno právo na jméno, kterému se dostalo zvláštní úpravy společně s bydlištěm. Do jeho podrobné úpravy se vrátila výslovná ochrana pseudonymu.¹⁶ Jaké konkrétní právní ochraně se v tomto občanském předpise dostává podobě a jménu člověka se budu věnovat v následujících kapitolách.

Na závěr této kapitoly se dá říct, že historicky si právní ochrana podoby razila svoji cestu v občanskoprávních předpisech poněkud složitěji a komplikovaněji a to zejména proto, že se jí zde nedostávalo explicitního vyjádření. Jak je zde uvedeno, dostávalo se jí ochrany pouze skrze práva k podobizně. Není ale pochyb, že byla chráněna vždy a to prostřednictvím jiných osobnostních práv.

¹⁶ krycí jméno člověka bylo naposledy chráněno prostřednictvím § 22 zákona č. 141/1950 Sb., Občanský zákoník.

2 Mezinárodní a ústavní východiska

Po II. světové válce došlo pod vlivem mezinárodních smluv o lidských právech k formování některých dílčích osobnostních práv, jejichž hodnoty byly hrůzami války nejvíce zasaženy. Zejména to byla lidská důstojnost, čest nebo soukromí. Nějakou zvláštní ochranu podoby člověka nebo jeho jména nebylo potřeba v těchto mezinárodních smlouvách nějak výrazněji zmiňovat, z podstaty věci můžeme konstatovat, že byly součástí těchto dílčích práv. Ještě právně nezávazným dokumentem byla Všeobecná deklarace lidských práv, která předpokládala přijetí dvou mezinárodních paktů, z nichž pro ochranu osobnosti je významný Mezinárodní pakt o občanských a politických právech¹⁷ z roku 1966 díky svým článkům, které upravují zejména právo na život nebo právo na soukromí. Na evropské úrovni byla v roce 1955 přijata Úmluva o ochraně lidských práv a svobod,¹⁸ která zejména v čl. 8 zakotvila právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence. Významné postavení i ve vztahu k právu na jméno zaujímá Úmluva o právech dítěte,¹⁹ podle jejíhož čl. 7 má každé dítě ihned po narození právo na jméno. Podoba člověka požívá ochrany i prostřednictvím mezinárodně přijatého zákazu klonování lidských bytostí.²⁰ Uvedené mezinárodní smlouvy byly Českou republikou ratifikovány a jsou tak v režimu čl. 10 Ústavy s aplikační předností.²¹

Úprava ochrany jména člověka a jeho podoby se v našem právním řádu děje prostřednictvím optiky Listiny, neboť je to právě Listina, která se v tomto směru jeví jako základní dokument zaručující ochranu jednotlivým složkám osobnosti.

¹⁷ Vyhláška č. 120/1976 Sb. ministerstva zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech.

¹⁸ Sdělení pod č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu.

¹⁹ Sdělení č. 104/1991 Sb. o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

²⁰ Sdělení č. 97/2001 Sb. m. s. o přijetí Dodatkového protokolu k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí.

²¹ podle č. 10 Ústavy „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu, stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva“.

Těžiště ochrany osobnosti na ústavní úrovni nalezneme především v člancích 7 a 10 Listiny. Obecně je ochrana osobnosti člověka dále zakotvena v Listině v člancích 1, 6, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16. Osobnost člověka je chráněna i prostřednictvím preambule Ústavy.²² Výslovně je chráněno v Listině jméno, resp. nikoli podoba, což se jeví jako pochopitelné, neboť právo na podobu je nepochybně jedním ze základních lidských²³ práv člověka, které vyvěrá z jiných práv, v Listině již výslovně deklarovaných. Pro ochranu podoby člověka a jeho jména je tak zásadní čl. 10 Listiny, který v odst. 1 garantuje každému právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.

Co se jména týká, tak Listina tedy právo na jméno výslovně negarantuje, v tomto směru pouze přiznává jeho ochranu,²⁴ což si lze ve smyslu čl. 10 Listiny vysvětlovat tak, že se jedná o ochranu „dobrého“ jména každé fyzické osoby proti difamacii, ke které došlo prostřednictvím jeho jména. Každý může trvat na tom, aby jeho jméno bylo správně a přesně užíváno v soukromém a veřejném styku a to jak ze strany vlastní, tak ze strany jiných subjektů a zejména veřejné moci.

Nejširší ústavně právní základ pro úpravu osobního statusu fyzických osob je dále konkretizován a rozveden v právních formách jak soukromého, tak veřejného práva. Jedná se tedy o komplexní systém ochrany osobnosti v českém právním řádu.²⁵

²² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky v preambuli stanoví: „... *odhodláni budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako vlast rovnoprávných a svobodných občanů...*“.

²³ pojmem lidská práva je zdůrazněn jejich přirozenoprávní základ a vazba na každého člověka. Jsou imanentní součástí lidské osobnosti. Proto je stát nemůže jedinci udělovat nebo dávat, nýbrž pouze uznávat.

srov. KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Právnícké učebnice. ISBN 80-86898-98-9. s. 166.

²⁴ čl. 10 Listiny zní: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*“.

²⁵ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 16.

3 Občanskoprávní úprava ochrany jména a podoby

Listina, popř. uvedené mezinárodní smlouvy, stanoví pouze elementární východiska a obecný základ, který poskytuje člověku, který se za svého života v souvislosti s neoprávněným zásahem do práv souvisejících s jeho podobou a jménem dostal do nekomfortní situace a mohl tak utrpět značná příkoří např. v soukromém nebo pracovním životě. Jejich konkretizace je následně provedena prostřednictvím občanského práva institutem ochrany osobnost člověka (§ 81-117 OZ).²⁶

Předmětem této práce je občanskoprávní úprava a nikoli veřejnoprávní, kde jsou nositelé osobnostních práv omezení státní moci, respektive podstatou této práce je zabývat se zejména těmi vztahy vyplývající z ochrany jména a podoby, které jsou založené na rovném postavení jejich nositelů.²⁷

Je potřeba zmínit, že institut ochrany osobnosti člověka pracuje se dvěma základními pojmy a těmi jsou osobnost člověka a všeobecné osobnostní právo.

3.1 Osobnost člověka

Pojem osobnost je v obecné rovině nejvíce spojený s psychologickým nahlížením na člověka, určující jeho vlastnosti, charakter a temperament. V běžné řeči se výraz osobnost používá pro jedince výjimečného pro svoje specifické vlastnosti či okolnosti, z nichž vešel v širší známost, např. významný umělec, sportovec nebo politik. Co mají obě pojetí společné, je charakterizace pomocí určitých aspektů vedoucích k jednotlivci, který je osobností definované specifikem, jež jej odlišuje od jiné osobnosti a činí výjimečným. Osobnost člověka je představována především její fyzickou strukturou, jako je její tělo, zdraví, tělesná integrita, pohlaví apod. Zároveň však i jeho sociální existencí, odrážející se ve společenských

²⁶ obecná ustanovení (§§ 81-83), ochrana podoby a soukromí (§§ 84-90), právo na duševní a tělesnou integritu (§§91-103), právo člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu (§§ 104-110), nakládání s částmi lidského těla (§§ 111-112) a ochrana lidského těla po smrti člověka (§§ 113-117, tzv. postmortální ochrana).

²⁷ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 62.

sférách lidského postavení, jako povolání, rodinný stav, zájmy, příslušnosti k politickým názorům nebo přesvědčením apod. Osobnost člověka není jen psychologická a sociálně psychická struktura, ale zahrnuje veškerou vnitřní a vnější seberealizaci daného jedince, která je odrazem jeho bytí, založeného na prožitcích, vědomí, vnímání a všech možných projevech lidské bytosti vně i navenek.

OZ pojem osobnost nikterak nedefinuje. Pouze v obecném ustanovení o ochraně osobnosti vymezuje její předmět, když stanoví, že chráněna je osobnost člověka, včetně jeho přirozených práv.²⁸ Jedná se o práva, která náleží každé fyzické osobě již od jejího narození a jsou s ní spjata po celý život. Od osobnosti člověka je nelze oddělovat.²⁹ Osobnost člověka doslova zahrnuje „vše, čím se člověk projevuje navenek ve vztahu ke svému okolí, a to jak po stránce fyzické, tak po stránce duchovní a duševní“.³⁰ Ucelenou a vyčerpávající definici osobnosti provedl Nejvyšší soud ČR v rozsudku ze dne 31.1.2008, sp. zn. 30 Cdo 2072/2007 ve které zdůraznil, že za „osobnost lze považovat člověka jako jednotlivce, jako subjekt poznání, resp. poznávání, prožívání a jednání ve své společenské podstatě individuálních zvláštnostech, jako nejmenší sociální jednotku i určitou psychofyzickou a sociálně psychickou strukturu“.³¹

3.2 Všeobecné osobnostní právo

Základním pojmem celé právní úpravy je mimo osobnost taktéž všeobecné osobnostní právo. Jedná se o souhrn všech dílčích osobnostních práv, které spolu tvoří jednotu, charakterizující společnou množinu jednotlivých stránek lidské osobnosti, které utváří integritu osobnosti každé fyzické osoby v celku, tj. v její fyzické a morální jednotě. Takovému pojetí všeobecného osobnostního práva přisuzujeme označení monistické. Osobnost člověka je tak chráněna v celku

²⁸ srov. § 81 odst. 1 OZ.

²⁹ podstata všeobecného osobnostního práva jako práva jednotného.

³⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 394.

³¹ stejně i v rozsudku Nejvyšší soud ČR ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.

jedním osobnostním právem, které je tvořeno neuzavřeným výčtem jednotlivých dílčích osobnostních práv např. právem na osobní svobodu, právem na čest, právem na důstojnost a dobrou pověst, či právem na tělesnou integritu apod., jejichž předměty jsou jednotlivé nehmotné stránky osobnosti.³² Všeobecné osobnostní právo je odrazem různorodosti lidské existence a jeho všeobecné podstaty, pramenící z přirozeného původu člověka, proto je jeho hlavním cílem „*všestranný rozvoj a uplatnění jeho osobnosti*“.³³ V objektivním smyslu je všeobecné osobnostní právo „*souhrnem homogenních právních norem, které upravují právo, resp. dílčí práva, jejichž předmětem je osobnost fyzické osoby jako celek*“,³⁴ zatímco v subjektivním smyslu umožňuje seberealizovat a rozvíjet zájmy a potřeby fyzické osoby v mezích právního řádu.³⁵

³² KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*, 4. podstatně přeprac. a podl. vyd. Praha: Linie 2004. ISBN 80-7201-484-6 s. 17.

³³ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013-. ISBN 978-80-7478-325-8. s. 249.

³⁴ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*, 4. podstatně přeprac. a podl. vyd. Praha: Linie 2004. ISBN 80-7201-484-6 s. 57.

³⁵ KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*, 4. podstatně přeprac. a podl. vyd. Praha: Linie 2004. ISBN 80-7201-484-6 s. 88.

4 Jednotlivá dílčí osobnostní práva

Generální klauzule ochrany osobnosti v § 81 odst. 1 OZ je otevřena pro jakékoli dílčí osobnostní právo, které plyne z ochrany osobnosti, což umožňuje ochranu osobnosti soudní praxi přizpůsobovat aktuálním potřebám společnosti a vědeckotechnickému pokroku a přiznávat ochranu i dalším složkám, které v důsledku nových potřeb vznikají bez nutnosti jejich další specifikace v zákoně.³⁶

Mnohočetnost projevů jednotlivých složek osobnosti způsobuje, že se mohou v konkrétních případech překrývat a neoprávněný zásah do jedné z nich může či zpravidla bude znamenat porušení i dalších složek osobnosti. Bude tomu i u jména a podoby člověku ve vztahu zejména k lidské důstojnosti, cti, vážnosti a soukromí člověka, neboť zneužitím jména nebo podoby člověka zpravila dochází k dotčení také těchto stránek osobnosti. Taková mnohočetnost projevů může činit potíže pro správné posouzení povahy zásahu do osobnosti člověka a jeho právní kvalifikaci. Na druhou stranu má mnohočetnost i svoje pozitivum, hlavně v tom, že jednotlivé složky osobnosti se navzájem nevylučují a jsou tím pádem schopné pokrývat celé spektrum neoprávněných zásahů do osobnostních práv, což je žádoucím důsledkem toho, že právní ochrana je poskytována celé osobnostní sféře.³⁷

Uvedené lze demonstrovat na soudní kauze rozhodované Nejvyšším soudem ČR ze dne 26.7.2000, pod sp. zn. 30 Cdo 2304/000. Tehdy soudy řešily spor manželů Havlových proti firmě na boty zn. Ravelli, která zneužila jejich všeobecnou známost u veřejností tím, že na reklamní billboardy propagující jejich výrobky umístila zelenou bustu s foxteriérem podobnému štěněti z knihy Josefa Čapka s nápisem „Václav a Dášenska“. Ačkoliv zelená busta nebyla zcela věrnou kopií Václava Havla, v kontextu doprovodné situace na billboardu bylo však nepochybné, o koho se jedná. Oba poškození podali žalobu, ve které tvrdili, že došlo k zásahu do jejich práva na občanskou čest a lidskou důstojnost. Odvolací soud dospěl k závěru, že ač reklamním billboardem nedošlo ke snížení vážnosti a

³⁶ KNAP, Karel. Ochrana osobnosti podle občanského práva, 4. podstatně přeprac. a podl. vyd. Praha: Linie 2004. ISBN 80-7201-484-6 s. 63-64.

³⁷ stejně i v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7.2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/1999.

důstojnosti žalobců ve značné míře, připustil, že i přesto došlo k zásahu do osobnostního práva, ovšem do jiných stránek osobnosti, než co tvrdili žalobci. Konkrétně odvolací soud konstatoval, že jednání žalovaného zasáhlo do práva na podobu, resp. práva na jméno žalobců. Žalovaní se pokusili tohoto závěru zneužít k tomu, aby se zbavili odpovědnosti i za náhradu nemajetkové újmy a argumentovali, že tato povinnost jim byla uložena na základě právního posouzení odlišného od žaloby. Nejvyšší soud se ztotožnil s názorem odvolacího soudu a konstatoval, že osobnost je třeba vnímat uceleně a neoddělitelně i přes mnohočetnost jejich jednotlivých složek, proto rozhodl, že je možné nárok na peněžitou satisfakci přiznat i přesto, že v žalobě nebyl uveden právní důvod, nebo byl uveden jiný, který ovšem obsahově spadá pod ochranu osobnosti.

Právo na podobu člověka a ochrana jeho jména jsou jednou ze základních kategorií osobnostních práv, a proto jim věnuji v této práci podrobnější vysvětlení.

5 Ochrana jména

Přirozenoprávní základ občanského zákoníku klade důraz na základní, často „mimoprávní“ aspekty lidství. Jedním z těchto aspektů je i jméno, které sounáleží k definičním hlediskům člověka. Pod označením, resp. jménem, jsou lidé a ostatně i všechny jiné existující objekty známé ostatním lidem, a proto jméno spoluutváří faktickou existenci daného subjektu. Jméno člověka je s ním spjato po celou dobu jeho existence a jeho zvláštní význam spočívá v tom, že slouží pro ztotožnění člověka i po jeho smrti.³⁸

Na právo ke jménu a jeho ochranu je možné pohlížet hned z několika úhlů pohledu, přičemž v koncepci ochrany práva ke jménu v pojetí dnešní úpravy OZ se tyto pohledy navzájem mísí za výrazného přispění a „*prolínání se s právem veřejným*“.³⁹ Z hlediska práva je existenciální podstata jména zohledňována na nejvyšší úrovni Listinou, která v čl. 10 garantuje „každému“ ochranu jeho jména. Jinak je tomu ale u dítěte. Úmluva o právech dítěte v čl. 7 přiznává každému dítěti právo na jméno, které mu náleží již od narození.⁴⁰ Takto vnímané právo na jméno si lze vysvětlovat i tak, že je právem každého, aby byl po svém narození pojmenován, přičemž k jeho naplnění dojde splněním povinnosti, resp. výkonem práva obou rodičů, určit jejich narozenému dítěti osobní jméno a příjmení. Podrobnosti určení jména, pod kterým je dítě následně identifikováno a může začít vstupovat do právních vztahu (statusový stav jména), upravuje zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení (dále jen zákon o matrikách)⁴¹ a druhá část OZ.⁴² Právo na jméno je jednou z typických ukázek prolínání soukromého a veřejného práva, neboť samotné právo je právem soukromoprávní povahy, kdežto

³⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. svazků. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 267.

³⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 368.

⁴⁰ čl. 7 Sdělení č. 124/1991 Sb. o sjednání Úmluvy o právech dítěte zní: „*Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno ...*“

⁴¹ např. v § 14 odst. 1 a § 18 odst. 1 zákona o matrikách.

⁴² část II-rodinné právo, hlava II, díl II, oddíl 3, pododdíl 3 – osobní jméno a příjmení dítěte.

jeho výkon do jisté míry souvisí s veřejnoprávní regulací představovanou zákonem o matrikách.

Některé teorie uvádějí, že právo na jméno je právem nabyvatelným⁴³ s ohledem na způsob a okamžik svého vzniku, s čímž nemohu zcela souhlasit, neboť takovým zařazením by nadále ztratilo na svém přirozeném významu.

Spíše můžeme hovořit o tom, že se jedná o dvě odlišná práva, právo na jméno a na jeho právní ochranu. *„Od vlastní zákonné ochrany jména ve smyslu § 78 OZ je nutno odlišovat v první řadě přirozené právo člověka být po svém narození pojmenován a své jméno užívat. Právo na pojmenování je přirozeným (z hlediska zákonné úpravy primárně soukromým) právem člověka (...) V případě porušení (...) není vyloučen vznik osobnostní újmy (dítěte), avšak nikoliv na jeho jménu, nýbrž zpravidla na jeho důstojnosti či soukromém životě.“*⁴⁴

Pro svoji mnohoznačnost se dodnes právní teorie a praxe nemohou shodnout na tom, jaká je vlastně právní povaha práva na jméno, tzn. co je jeho podstatou. Úprava ochrany jména v OZ akcentuje statusový (civilní) znak jména stejně jako je např. bydliště nebo zletilost. Ochrana osobnostní povahy jména, která spojuje jméno s jeho osobností, již výslovně uvedena není,⁴⁵ neboť byla systematickou předpisu vyčleněna mimo osobnostní práva. Jméno člověka je ale nadále považováno za podstatnou část jeho osobnosti, což znamená, že současně s neoprávněným zásahem do jména může dojít k zásahu do jeho osobnosti, respektive do některé z její složky (cit, důstojnosti, vážnosti). Jedná se o dvě významové roviny ochrany jména, které se v OZ navzájem prolínají.⁴⁶

⁴³ podle § 18 ABGB jsou nabyvatelná práva ta, která je způsobilý každý nabývat za podmínek stanovených zákonem. Podle toho by se dalo hovořit, že právo na jméno nemá svůj přirozenoprávní původ.

⁴⁴ LAVICKÝ Petr a kol. *Občanský zákoník I: obecná část (§1-654): komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 370.

⁴⁵ srov. § 11 OZ 1964 (jméno bylo výslovně uvedeno ve výčtu jednotlivých dílčích osobnostních práv v generální klauzuli ochrany osobnosti).

⁴⁶ srov. MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 484.

Základ pro statusovou ochranu jména je položen v ust. § 77 OZ. Prostředky právní ochrany jména jsou vymezeny v ust. § 78 OZ. Ust. § 79 OZ upravuje pseudonym a platnost právního jednání pod pseudonymem.

5.1 Předmět práva na ochranu jména

Předmětem valné části právních úprav jsou společenské zájmy a vztahy, které se zákonodárce rozhodl právem regulovat, aby tím dosáhl potřebné míry harmonie uspořádání společenských vztahů a zároveň předešel stavu bezpráví a anarchie. Právem regulované vztahy jsou založeny na subjektech disponujících právy a povinnostmi, jež se ve většině případů vztahují k určitému objektu. Tímto objektem jsou zpravidla věci, pohledávky, výsledky tvůrčí činnosti, ale i nehmotné předměty jako je právě jméno.

Základním, resp. hlavním předmětem ochrany je primárně samotné jméno člověka a to ve své ryzí podobě. Jméno člověka je de facto nadřazeným pojmem, protože je do jisté míry jedním z předpokladů pro existenci osobnosti v tom smyslu, že určitou osobu definuje a umožňuje, aby byla pro ostatní „pod svým jménem“ známá. Tím se však předmět práva na jméno nevyčerpává, neboť v dnešní době se lidé mohou projevovat i dalšími variacemi různých označení, než je primárně jméno člověka, pod kterými jsou stejně tak individualizováni a požívají ochrany. Pro ilustraci všech možných objektů práva na jméno bude využito jejich rozdělení na předměty ochrany v užším a širším slova smyslu.

V užším slova smyslu se mezi předměty ochrany řadí ty, které úprava OZ uvádí výslovně, jedná se o jméno a pseudonym. Co se považuje za jméno stanovuje § 77 odst. 1 OZ a jedná se o osobní jméno (nedědičné, též rodové nebo křestní) a příjmení (dědičné, eventuálně v přechýlené podobě u dcer), popřípadě jeho další jména a rodné příjmení, které mu podle zákona náleží. Toto vymezení zahrnuje i pseudonym, který s ohledem na jeho další úpravu, rozšiřuje obsah legální definice jména.

Tato úzce pojatá zákonná definice však pro potřeby smyslu úpravy práva na jméno nemůže obstát, a proto musíme vymežit předměty ochrany i šířeji, kdy

pro toto vymezení použijeme doktrinární rozlišení jména na jméno občanské, pod kterým je člověk zapsán v matrice a které je povinen užívat v úředním styku (tedy jméno a příjmení) a jméno, které není obsaženo ve jméně občanském, tedy jméno soukromé. Takové doktrinární rozlišení částečně respektuje i úprava OZ zavedením samostatného ustanovení § 79 o užití pseudonymu⁴⁷ a toto se jeví pro zabezpečení kompletní ochrany práva na jméno jako výhodnější, neboť extenzivnějším výkladem umožňuje poskytovat ochranu i dalším předmětům ochrany, které mohou vzniknout i do budoucna, navíc nezávisle na jménu zapsaném matričním úřadem. Tento extenzivnější výklad spočívá v tom, že za předmět ochrany považujeme i takové vlastní jazykové projevy individualizace osoby, které se pro ni staly natolik příznačné, že samostatně individualizují tuto osobu.⁴⁸ Jednoduše řečeno, v dnešní době spousta osob působících na kanále YouTube vystupuje pod svým smyšleným jménem, přičemž jejich pravé osobní jméno a příjmení nikdo ze sledujících nezná. Pod tímto smyšleným jménem jsou tedy dostatečně známy sledujícím a toto jméno je pro ně natolik příznačné, že je individualizuje samo o sobě. Tento okruh soukromých jmen bude tak dle tohoto pravidla neuzavřený. Můžeme do něj zahrnout např. pseudonym, část jména, zdrobnělinu osobního jména, přezdívku, iniciál jména, nick a jiné. Předmět ochrany je podle mého v podstatě otevřený pro všechna označení osob, pakliže budou splňovat uvedené pravidlo individualizace. A nemusí se přitom jednat jen o nějaký rozmar jednotlivce, může tak být činěno i z praktických důvodů, např. v případě bratrů, kteří mají stejné jméno i příjmení. K tomu je v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2013, sp. zn. 30 Cdo 3274/2013 uvedeno: „*Jak v minulosti, tak i v současnosti je předmětem ochrany jméno v poměrně širokém slova smyslu. Vedle jména rodového (tj. příjmení) je tak chráněno i jméno vlastní (někdy též nazývané jako křestní apod.) nebo též pseudonym. Předmětem ochrany může být za určitých podmínek i část jména nebo též počáteční písmena jména nebo zdrobnělina vlastního jména). Vlastní jméno (obdobně to platí pro část jména, počáteční písmena nebo pro zdrobnělinu vlastního jména) nebo*

⁴⁷ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 485.

⁴⁸ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004, stejně i rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2013, sp. zn. 30 Cdo 3274/2013.

pseudonym je předmětem popisovaného práva tehdy, jestliže se pro určitou osobu stalo natolik příznačným, že samo o sobě tvoří dostatečný individualizační znak, resp., kdy je nutným doplňujícím znakem pro individualizaci určité fyzické osoby.“

Dle širšího vymezení, pak tyto předměty ochrany požívají analogicky stejné právní ochrany, stejného stupně, jako ty předměty ochrany, kterým je ochrana poskytována výslovně přímo ze zákona.

Lze se však setkat i s názorem opačným, podle kterého je nutné předměty požívající ochrany vztahovat pouze k vymezení užšímu, a to pouze v rámci zákonného vymezení pojmu jména.⁴⁹ S tímto názorem nelze souhlasit, neboť zákonodárce novou úpravu hodlal více přiblížit současným poměrům, vyžadujícím prohloubení a rozšíření dosavadního pojetí ochrany jména, kdy jen stěží si lze představit, že by ochrana jména byla zajišťována pouze prostřednictvím úzkého vymezení, které by nepostačovalo zajistit ochranu všem aspektům jména.⁵⁰ Dnešní právní úprava proto není omezena toliko na ochranu občanského jména,⁵¹ které je nutné používat pouze v úředním styku, nýbrž bere v potaz přirozené právo člověka zvolit si označení své osoby dle své vůle. Uvedená koncepce nejen, že lépe vyhovuje současné době, ale zároveň umožňuje, zejména mladým osobám, používat v mimoprávním styku, např. v rámci rodiny, omezeného počtu přátel, ke komunikaci na sociálních sítích apod., různé vlastní podoby jména. V této rovině je ochrana různých podob jmen pro nositele stejně zásadní, jako ochrana občanského jména, neboť se často prolíná s jeho soukromým životem a osobní sebereprezentací.

⁴⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 370.

⁵⁰ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 270.

⁵¹ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 485.

5.2 Obsah práva na jméno

Obsahem práva se v obecné rovině rozumí souhrn oprávnění a povinností subjektů daného právního vztahu, kdy v tomto směru hovoříme o tzv. subjektivním pojetí práva. Pokud však jde o obsah práva v objektivním smyslu, ten je shodný s obsahem, resp. strukturou právní normy, tj. legislativně formulovaná hypotéza, dispozice, sankce. Vzhledem k tomu, že v této části hovoříme o subjektivním právu na jméno, bude se další výklad týkat právě obsahu subjektivního práva.⁵²

V předchozí kapitole bylo vysvětleno, jakým způsobem OZ vymezuje pojem jméno a nyní si vysvětlíme užívání jména a neoprávněné užití jména, což jsou dva základní pojmy, se kterými obsah práva na jméno pracuje. Obsahem práva na jméno je podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005 „*vylučné právo fyzické osoby mít a užívat ke svému označení jména, disponovat s ním, bránit tomu, aby někdo jiný tohoto jména neoprávněně užíval, ale současně i právo nebýt označován jiným jménem, než jménem svým*“.⁵³

5.2.1 Užívání jména v právním a soukromém styku

OZ stanovuje, které předměty práva na jméno požívají ochrany, resp. co považuje za jméno a § 77 odst. 1 OZ následně výslovně přiznává každému člověku užívání takového jména (příp. pseudonymu) v právním styku. Jedná se o právo, nikoliv o povinnost, přičemž obdobná povinnost není výslovně uložena ani v právním styku s třetími osobami.⁵⁴ Toto právo tedy umožňuje osobám vstupovat do právních vztahů nebo činit právní úkony (uzavírání smluv, sepsání závěti apod.) i pod jiným jménem a příjmením, než pod kterým je zapsán na matričním dokladu, tedy pod pseudonymem, přezdívkou, nickem, zdrobnělinou jména aj. Pro takové užití jména, jiného než vlastního, ale OZ vytváří v § 77 odst. 2 OZ zvláštní

⁵² GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1. s. 38-39.

⁵³ stejně i KNAP, Karel. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 283.

⁵⁴ PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 118.

skutkovou podstatu ve prospěch třetích osob, podle které ten, který v právním styku užívá jiné jméno než vlastní, nese následky omylů a újem, které z toho vznikly.⁵⁵ Takové situace nemohou nastat v úředním styku, kde je člověk povinen používat výhradně své jméno a příjmení, které je zapsáno v matriční knize a to od vydání matričního dokladu.⁵⁶ Právo na jméno má svůj soukromoprávní charakter a tudíž při stanovení jména pro soukromý styk se vychází z důsledného rozlišování práv a povinností člověka v soukromém styku, které je nezávislé na uplatňování povinností vyplývajících z veřejného práva (§ 1 odst. 1 OZ). Vznik práva ke jménu se proto odvozuje z pravidel pro stanovení osobního jména a příjmení podle rodinného vztahu.⁵⁷ Zpravidla ihned po narození získává dítě osobní jméno, na kterém se oba rodiče dohodli. Získání příjmení závisí na tom, zda se jedná o sezdané nebo nesezdané páry. Jinými slovy zákon stanoví, jaké bude mít konkrétní osoba příjmení, o jméně rozhodují výhradně rodiče. Ve standardních případech manželských dětí vznik práva na jméno splývá s právem na příjmení, u nemanželských dětí právo na příjmení vznikne zpravidla později jeho zvolením jednoho z rodičů nebo až po rozhodnutí soudu. Jedná se tedy o dvě rozdílná práva co do vzniku. V každém případě ihned poté může dítě vystupovat pod svým jménem v soukromém styku, kde toto jméno požívá soukromoprávní ochrany a zápis jména a příjmení do matričního dokladu je pouze deklaratorním vyjádřením povinnosti vystupovat pod tímto jménem a příjmením v úředním styku.⁵⁸ Dá se tak říct, že právo na užívání jména v právním, resp. v soukromém styku je zcela nezávislé na povinnosti užívat stanovené jméno ve styku úředním.

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 270.

⁵⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 369. srov. § 61-68 zákona o matrikách.

⁵⁷ § 860 a násl. OZ

⁵⁸ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 486-485.

5.2.2 Užívání jména v právním a soukromém styku dítětem

Užívání jména souvisí jednak s jeho nositelem a jednak s jeho faktickou možností tímto právem disponovat, jinak řečeno s možností toto právo vykonávat. Výkon práva je vlastní jednání subjektu práva, při němž nositel práv naplňuje obsah objektivního, které mu v daném případě svědčí, čímž právní normu realizuje. K výkonu práva v soukromoprávních vztazích dochází zpravidla na základě právního jednání, kterým jednající dá najevo vůli své právo uskutečnit. Objektivní právo předpokládá, že výkon subjektivního práva směřuje k cíli sledovaného právní normou.⁵⁹ V daném případě je tímto cílem zvolit si své jméno a tím se stát jeho nositelem. Stejně jako možnost tohoto nositele zahájit realizaci práv, které mu tímto přináleží.

V souvislosti se zmíněnými pravidly o nabývání jména dítěte⁶⁰ založených na „dědictví po rodičích“, je možné usuzovat, že není úplně pravidlem, aby dítě, které je nositelem jména, bylo zároveň to, které by konkrétní právo vykonávalo, tj. zvolilo si své jméno a je to tedy zákon, kdo částečně právo na jméno tomuto dítěti omezuje. Je to ale úvaha čistě teoretická a na zamyšlení, než bychom měli vytvářet nějaká pravidla o možnosti volby jména dítětem, což z podstaty věci zřejmě ani není realizovatelné. Toto omezení práv dítěte je tedy zcela legitimní a ospravedlnitelné povahou okolností.

Lze tedy shrnout, že originální nositel práva na jméno, tj. člověk, v obecně vymezeném pojmu dítě, je do určité míry důvodně omezen v jeho výkonu v důsledku faktické nemožnosti toto právo vykonávat. Touto mírou je dosažení svéprávnosti, resp. věku 15 let. Nejprve je potřeba zmínit, že nabytím svéprávnosti dítěte zaniká rodičovská zodpovědnost a tím i práva rodičů rozhodovat v záležitostech jména dítěte. Ještě před nabytím svéprávnosti může dítě, třebaže

⁵⁹ stejně i v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.11.2000, sp. zn. 21 Cdo 1293/99.

⁶⁰ podle Úmluvy o právech dítěte, se dítětem rozumí „každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilostí dosaženo dříve“.

ne přímo vykonávat, alespoň však ovlivnit realizaci práva na jméno tím, že není možné změnit jeho příjmení.⁶¹

Další zajímavou otázkou v případě práva na jméno narozeného dítěte je, zda právo na jméno má také počaté, ale doposud nenarozené dítě. Dle § 25 OZ platí, že: *„Na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pod to vyhovuje jeho zájmům. Má se za to, že se dítě narodilo živé. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně jako by nikdy nebylo.“* Pro posouzení, do jaké míry vyhovuje právo na jméno zájmu dítěte jsou rozhodné okolnosti konkrétního případu. Tak například počaté dítě může nabývat majetek, třeba tím, že se stane dědicem, nebo se stane vlastníkem věcí jiným zákonným způsobem. Vlastnictví majetku nutně implikuje hospodařením s majetkem, jeho správou, potažmo péčí, aby nedošlo k jeho zániku apod. S tím zase úzce souvisí vstupování do právních vztahů. Třebaže za nenarozené dítě z pochopitelných důvodů jedná rodič,⁶² tak v právních vztazích bude v souladu s ust. § 77 odst. 1 OZ vystupovat pod svým jménem ono nenarozené dítě. Domnívám se tedy, že právo na jméno nutně vyhovuje zájmům dítěte tam, kde okolnosti by byly dítěti jinak na újmu, či mu působily komplikace, pakliže by jméno nemělo. Bylo by totiž absurdní a za určitých okolností i na vadu právního jednání,⁶³ pokud by v právních vztazích dítě vystupovalo beze jména a označovalo by se například jako plod, zárodek či jiným podobně nejednoznačným způsobem, z něhož by činilo problém určit, kdo v konkrétním právním (smluvním) vztahu skutečně vystupuje. K velmi podobně absurdnímu závěru by bylo možné dojít i v případě zápisu nabytých práv novorozeného dítěte do veřejných rejstříků, kde se nositelé práv (např. vlastnické právo k nemovitým věcem) zapisují pod jménem a příjmením vlastníka nemovité věci.⁶⁴

⁶¹ srov. § 863 OZ podle kterého je ke změně příjmení dítěte třeba jeho vyjádření za stejných podmínek jako v jiných záležitostech týkajících se dítěte.

⁶² pravidla pro péči o jmění dítěte jsou upravena v § 896 až 905 OZ.

⁶³ srov. § 553, § 583 a násl. OZ.

⁶⁴ srov. § 4 odst. 2 písm. a) zákona č. 256/2013 Sb., zákona o katastru nemovitostí (katastrální zákon), který stanoví, aby bylo do katastru zapsáno mj. jméno, popřípadě jména, a příjmení.

5.2.3 Zpochybnění jména, neoprávněné zásahy do jména člověka

Obsahem práv na jméno není pouze právo bránit se proti neoprávněnému užití jména, ale je to jednak právo každého člověka bránit se proti zpochybnování svého jména a právo bránit se proti neoprávněným zásahům do jména (zejména neoprávněným užitím jména).

OZ v § 78 odst. 1 připouští dvě možné skutkové podstaty a to:

- a) **jestliže někdo zpochybnil právo na jméno někoho jiného** (zpochybnění práva ke jménu, ve smyslu upírání možnosti jméno užívat) anebo
- b) **jestliže někdo neoprávněně zasáhl do práva na jméno jiného a v důsledku toho mu způsobil újmu** (neoprávněný zásah do jména).

Pokud OZ tyto dva případy výslovně připouští, tak v ostatních mlčí, čímž hodlá naznačit, že ochranu práva na jméno hodlá pojímat širěji.

Úprava je založena na neoprávněných zásazích do práva na jméno jiného, nikoliv pouze na jeho neoprávněném užití. To je pouze jedna z možností, i když nejčastější. Jedná se o rozšíření úpravy, která tak umožňuje poskytnout ochranu jména i takovým projevům proti jménu člověka, jako je úmyslné soustavné komolení jména nebo uvádění jiného jména za předpokladu, že ten, kdo takto činí, si je vědom skutečného jména dotčeného a hodlá ho tímto např. zesměšnit.

Zpochybnění práva na jméno vyjadřuje právo každého, aby mu možnost užívat jméno nebyla vůbec upírána.⁶⁵ Zpochybnění jména oproti neoprávněnému zásahu do jména není nutně vázáno na způsobení újmy. Ochrana osobnosti se ale odehrává na obecné podmínce existence osobnostní újmy, bez níž by stanovení nároků postrádalo věcné opodstatnění. Pokud by tedy zpochybnění jména nebylo s vyvoláním újmy spojeno, znamenalo by to v jeho prospěch určitou výhodu vůči ostatním zásahům i do jiných složek osobnosti, kde zásah do jakékoli z nich naopak s vyvoláním újmy spojen je. A jelikož všem složkám osobnosti je

⁶⁵ PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 118. viz. i § 43 ABGB, podle něhož: „Upírá-li se někomu právo, aby užíval svého jména ...“

poskytována ochrana stejně a za stejných podmínek, měla by být tato výhoda srovnána na základě obecného výkladu. Jeho aplikace ale není možná z důvodu speciality zvláštní úpravy ochrana jména v § 78 OZ. Proto platí, co z něho vyplývá, že pouze v případech zpochybnění jména, oproti ostatním zásahům do práva na ochranu jména, je vznik nároků bez dalšího v zásadě možný. Ostatně takový můj závěr podporuje i komentářová literatura, která hodnocenou nesrovnalost odůvodňuje tím, že pro dotčení osobnosti člověka postačí i pouhé její ohrožení.⁶⁶ Jaká je ale pravda ukáže až výklad soudní praxe a neboť zpochybnění jména není tak častým jevem, budeme si na něj muset počkat. Na druhou stranu si lze těžko představit případ, kdy by zpochybnění jména sebou újmu dotčenému nepřineslo.

Neoprávněné užití jména je nejčastějším neoprávněným zásahem do ochrany práva na jméno člověka. Úprava vychází z toho, že lidé nemají v soukromém styku oprávněný důvod používat jméno jiného, bez jeho svolení. Otázka zní, zda užití jména jiného je každé označení jménem, které je shodné se jménem, které někomu přísluší. Znamenalo by to snad, že živnostník pan Svoboda by nemohl provozovat vinařství „U Nováků“, ostatně ani u „U Svobodů“? Musel by si k otevření živnosti vyžádat souhlas všech Nováků či Svobodů? Proti takovému označení by se totiž klidně mohlo ohradit hned 33 880 Nováků aktuálně žijících v České republice. Mohli by tedy všichni žijící Novákové, nemluvě o posmrtné ochraně, požadovat, aby bylo upuštěno od zneužívání jejich rodového jména? Třebaže se tato otázka na první pohled jeví ryze teoretická, je její vyřešení poměrně zásadní, neb úzce souvisí s tzv. individualizací osobnostních práv, resp. práva na jméno. V praxi se může týkat jak sporů o celé jméno, tak především zneužití iniciálu, tj. počátečních písmen jména.

Odpověď na tuto otázku nalezneme v tom, že *„užitím jména jiného není každé označení jménem, které je shodné se jménem, které někomu přísluší, nýbrž jen označení takovým jménem a za takových okolností, jež by objektivně mohly ve veřejnosti, kde k uvedení došlo, vyvolat dojem, že jde o konkrétního člověka“*.⁶⁷

⁶⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 374.

⁶⁷ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 286.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004 toto doplnil: „užití jména je nutno posuzovat vždy v kontextu s okolnostmi, za kterých bylo jméno užito“.⁶⁸

Živnostník pan Svoboda si tedy klidně může provozovat vinařství „U Nováků“, neboť jednak nemůže znát všechna jména, která nikomu v ČR nepřísluší a jednak slogan „U Nováků“ by musel vykazovat takové znaky, které by ho spojovaly s konkrétním panem Novákem, který by se tím nějak cítil zasažen. Zásah do práva na jméno, resp. jednání pana Svobody, tak musí být objektivně způsobilý vyvolat újmu konkrétnímu subjektu práva, musí zde být objektivní spojitost ke konkrétnímu panu Novákovi.

Uvedenému závěru o objektivní konkretizaci člověka, do jehož práva na jméno se zasáhlo, odpovídají i další případy, např. při používání jmen pro románové postavy, které autor v době psaní vytváří podle vlastní fantazie a které se mohou shodovat se jmény žijících osob poté, co román vyjde v knižní podobě. Pro existenci zásahu bude vyžadováno, aby postava vykazovala např. některé vlastnosti nebo bude v románu od začátku popisována tím způsobem, že čtenář bude usuzovat, že se jedná o záležitosti konkrétního žijícího subjektu práva.⁶⁹

V praxi se nejčastěji budeme setkávat s neoprávněným užitím jména známého sportovce, herce, zpěváka ke komerčním nebo propagačním účelům bez jejich souhlasu, což jsou typické případy porušení ochrany jména. Časté jsou i případy, kdy se jméno člověka stane bez jeho vědomí prostředkem tzv. klamné recenze různých e-shopů na určité zboží nebo výrobky. Z analogie k udělování souhlasu k užití projevů osobní povahy je možné dovodit, že souhlas k užití jména k takovým účelům uděluje jeho nositel v přijatelné podobě, která vyhovuje především jeho straně, neboť o ochranu jeho osobnostního práva se jedná. Pokud i v tomto případě OZ formu souhlasu nepředepisuje, může být souhlas vyjádřen i konkludentně. Neboť tento nemusí být tak nezvratný, jako v podmínkách užití podobizen, doporučuje se spíše forma písemná nebo ústní. Těžko lze např.

⁶⁸ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 490.

⁶⁹ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 285.

usuzovat o tom, zda osoba konkludentním souhlasem, vyjádřeným její účastí na svatbě souhlasí s fotografováním svojí podoby a zároveň s popisem fotografie jejím jménem a její případné šíření v jakékoli podobě. Tyto souhlasy by měly být odděleny a to zejména pokud by fotografie jejich autor dále komerčně využíval.

Naprosto běžnou skutečností je, že jméno se stává zejména pro bulvár prostředkem skandalizace nebo zneuctění osob pro zvýšení sledovanosti a pro pobavení svých čtenářů. V souvislosti s tím dochází k neoprávněným zásahům do práva na ochranu jména osob známých nebo populárních osob, které se pro svoje vystupování nebo pro svoje postoje na veřejnosti v určitém okamžiku dostaly do jejich hledáčku. Neboť ve prospěch zpravodajství neexistuje žádná zákonná licence, která by je opravňovala k užití jmen takových osob, lze v takových případech považovat užití jejich jména za neoprávněné a dotčené osoby mají právo využít právní prostředky na jeho ochranu. Jediným legitimním důvodem by bylo, pokud by se v souvislosti s užitím jejich jmen jednalo o informaci, která podléhá oprávněnému veřejnému zájmu. I v tomto případě se dá mluvit o tom, že mimo výslovnou zákonnou úpravu existují i další případy, jak zasáhnout do osobnostních práv bez souhlasu dotčeného.⁷⁰

V praxi mohou nastat i další případy, kdy neoprávněné užití jména zároveň zasáhne do jiných osobnostních práv. Například neoprávněné užití jména v reklamě na alkoholický nápoj vyvolá při spojení jména s konkrétní osobou zároveň difamaci, že nositel jména je alkoholik. V takovém případě nemůže pouhé neoprávněné užití jména bez dalšího způsobit zásah do osobnostního práva. Pokud tedy intenzita neoprávněného užití jména nedosahuje alespoň ohrožení takových hodnot osobnosti jako cti, důstojnosti nebo vážnosti, nemůže být tento zásah považován jako zásah do ochrany osobnosti, nýbrž jako zásah do statusové ochrany práva na jméno a nároky ze zásahu budou uplatňovány podle § 78 odst. 1 OZ.

Právo na jméno je totiž potřeba posuzovat zvlášť a odlišit ho od jiných dílčích osobnostních práv, neboť podle tvrzení rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze

⁷⁰ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 290.

dne 22.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004 porušení práva na jméno „nelze mechanicky směřovat např. s právem na čest, důstojnost, resp. vážnost fyzické osoby“. Není podmínkou, aby užití jména s sebou nutně muselo nést nějaké známky difamace, které by zasahovaly do dalších stránek osobnosti (čest, důstojnost, vážnost).⁷¹

5.2.4 Nároky z neoprávněných zásahů

Pro případ, že došlo k neoprávněnému zásahu způsobem uvedeným v § 78 odst. 1 OZ, vznikají z takových zásahů dotčenému nároky spočívající v právu požadovat, aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno (zdržovací žaloba) nebo aby byl odstraněn jeho následek (odstraňovací žaloba). I když v případě skutkové podstaty zpochybnění práva na jméno požadovaný zásah z její úpravy přímo nevyplývá, není potřeba o tomto pochybovat nebo dělat mezi uvedenými skutkovými podstatami nějaký rozdíl, neboť i v případě zpochybnění práva na jméno je neoprávněný zásah předpokládán, přičemž již samotné „zpochybnění jména“ je možno za neoprávněný zásah považovat.⁷²

Pro úplnost je potřeba doplnit, že OZ umožňuje dotčenému v případě zásahu do ochrany jména požadovat dále přiměřené zadostiučinění, byť tato možnost zde oproti minulé úpravě OZ 1964 již garantována výslovně není a děje se tak prostřednictvím práva na odčinění nemajetkové újmy v rámci pravidla uvedeného v § 2956 OZ, které se použije při způsobení újmy toliko na přirozeném právu. Jakkoli by mělo být pochybnosti o tom, jaký je přirozenoprávní charakter jména, je potřeba právo na jméno do kategorie přirozených práv zahrnout a nárok na přiměřené zadostiučinění tímto odůvodnit.⁷³

⁷¹ stejně i v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7.2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99.

⁷² LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 376.

⁷³ stejně i PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 119.

5.2.5 Subjekty legitimované k ochraně jména

Pokud bylo při vzniku nového OZ zákonodárcem proklamováno, že nová úprava v zásadě navazuje na ochranu osobnosti předešlé úpravy OZ 1964 a hodlá se prohloubit,⁷⁴ tak stanovením okruhů subjektů uvedených v § 78 odst. 2 a odst. 3 OZ legitimovaných k ochraně jména nezbývá než polemizovat nad tím, zda zvláštní postavení těchto subjektů nepřináší spíše oslabení práva ke jménu pro jeho výlučného nositele.

Navzdory pravidlu, že je to především přímo sám dotčený člověk, kterému náleží právo chránit svoje jméno a uplatňovat svoje nároky,⁷⁵ vytváří totiž OZ k tomuto účelu zvláštní množiny dalších osob různého složení, které mohou za jeho života vstupovat do jeho originálního práva a stanovenými oprávněními spočívajícími v aktivní žalobní legitimaci ho v zásadě ve výkonu tohoto práva omezovat. Těmito okruhy osob zavádí jakési nejasné kombinace okolností, za kterých se tak může dít a odlišnosti oproti obecné úpravě ochrany osobnosti.

Nejprve odst. 2 stanoví první množinu aktivně legitimovaných osob a tvoří jí dotčeného manžel, potomek, předek nebo partner, kteří do hry vstupují za situace, kdy dotčenému konkrétní důvody brání v tom, aby uplatnil svoje právo na ochranu jména. Tyto objektivní důvody jsou opět stanoveny výčtem, který je již neuzavřený, jedná se o jeho nepřítomnost, neznámost a nesvéprávnost nebo úprava připouští i jiné důvody. Dotčený má v této věci poslední slovo, kterým může výkon práv těmto osobám omezit a to v případě, že dá výslovně najevo, že si takovou ochranu svého jména nepřeje. Tato úprava vyvolává řadu otázek s nejasnými odpověďmi. Např. jak může neznámý člověk vyslovit svůj nesouhlas? Měl by tedy ještě před tím, než se stane z objektivních důvodů neznámý uvažovat o tom, že by měl takový souhlas dát? Jeden z důvodů neznámosti může být i smrt člověka, ale ještě o ní nevíme (nebylo nalezeno tělo).⁷⁶ Otázkou tedy je, proč

⁷⁴ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 273.

⁷⁵ viz. kapitola 5.2.5 a § 78 odst. 1 OZ

⁷⁶ pozn.: prohlášení za neznámého neznamená zároveň, že by člověk zemřel. Podmínky neznámosti stanoví § 66 OZ, podle kterého se za neznámého považuje ten, „který opustil své bydliště, nepodal o sobě zprávu a není o něm známo, kde se sdružuje“.

zákonodárce vymezil další okruh legitimovaných osob právě takovým způsobem a nevzal v potaz okruh příbuzných v řadě přímé,⁷⁷ kteří jsou oprávněni domáhat se ochrany osobnosti v případě smrti dotčeného.⁷⁸ Tím z okruhu osob vypadli sourozenci, kteří mohou být, v určitém případě, pro věk podobný s dotčeným, jediní jeho žijící příbuzní. Zákon zároveň neuvádí, zda nastíněný okruh příbuzných vykonává žalobní právo svým jménem, či nikoli. Vzhledem k tomu, že jde v podstatě pouze o rozšíření žalobní legitimace pro nastíněné příbuzné, kteří fakticky hájí pouze zájmy nezvěstného a dalších, měli by jednat v jejich zastoupení a žalobní právo vykonávat jejich jménem.⁷⁹ A to zejména proto, aby svoji zákonnou legitimaci nemohly zneužít proti dotčenému ve svůj prospěch.

Pro posílení rodinných zájmů OZ stanovuje zvláštní právní ochranu pouze rodinného příjmení a opět taxativním výčtem v odst. 3 uvádí osoby, kterým je toto právo umožněno uplatňovat. Jedná se o osoby dotčenému blízké,⁸⁰ přičemž z tohoto výčtu je výslovně uveden samostatně manžel. Těmto osobám je umožněno domáhat se ochrany příjmení dotčeného a to i přesto, že do jejich práva na jména nebylo zasaženo, respektive nemusí mít ani stejné příjmení.⁸¹ Tato úprava je odlišná oproti úpravě v odst. 2 zejména v tom, že tito příbuzní požívají vlastní ochranu a mají samostatná práva, které nevykonávají v zastoupení.⁸² Odlišností je i skutečnost, že dotčený již nemá možnost onoho posledního slova účinně se bránit, pokud by s uplatněním ochrany příjmení osobami blízkými nesouhlasil.

⁷⁷ srov. § 22 odst. 1 OZ (osoby dotčenému blízké).

⁷⁸ srov. § 82 odst. 2 OZ.

⁷⁹ PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 120.

⁸⁰ § 22 odst. 1 OZ: Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

⁸¹ MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 493.

⁸² PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 120.

Stran dalšího okruhu oprávněných subjektů a jedná se o osoby dotčenému blízké, jejichž taxativní výčet je uveden v § 22 odst. 1 OZ, uvedu problematiku posmrtné ochrany jména, na kterou se v pojetí dnešní úpravy výslovně zapomnělo a je jí nutné dovodit. Je nepřijatelné, aby se jí, např. oproti ostatním projevům osobní povahy, nedostávalo. A to zejména pokud člověk za svého života, ale i po smrti, spojuje svoje jméno s různými nadacemi, spolky, vědeckými projekty, po jeho smrti jsou jeho jménem organizovány sportovní memoriály nebo pojmenována pietní místa apod. Zásadně tak nemohu souhlasit se stanoviskem Iva Telece, který ve svém článku k posmrtné ochraně jména uvádí, že *„jméno je dnešním zákoníkem formálně systematicky pojato jako součást nabyvatelného civilního (osobního) stavu člověka, který smrtí zaniká“* a posmrtná ochrana jména se proto dovozuje z určité pietní ochrany osobnosti zemřelého, která pro její zastánce (osoby blízké) nastupuje v případech, kdy neoprávněným zásahem do ochrany jména zemřelého došlo k jejímu zneuctění, např. zásahem do cti, důstojnosti nebo vážnosti zemřelého.⁸³ Znamená to tedy, že posmrtná ochrana jména je sama o sobě vyloučena a připadá v úvahu pouze jakýmsi mísením s dalšími stránkami osobnosti? Domnívám se, že je to neodůvodněné upírání ochrany jména před jeho každým posmrtným zneuctěním, zpochybněním apod., které nutně nemusí souviset se zásahem do uvedených stránek osobnosti zemřelého. Ochrana jména by po smrti měla pokračovat za pomoci analogie obecné úpravy posmrtné ochrany osobnosti uvedené v § 82 odst. 2 OZ.⁸⁴ Pro tento účel je potřeba právo na jméno vyložit extenzivněji a považovat ho za přirozené právo, což je nožné doložit i např. historickým výkladem, neboť bylo vždy zařazeno do výčtu osobnostních práv, kterým se poskytovala posmrtná ochrana

⁸³ TELEEC, Ivo. Lavičky Václava Havla. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 21, s. 741-742. ISSN 1210-6410.

⁸⁴ a to přesto, že analogie není povolena z důvodu speciality zvláštního ustanovení o ochraně jména k obecným ustanovením ochrany osobnosti, mohou se po smrti dotčeného domáhat ochrany jeho jména osoby jemu blízké (§ 22 odst. 1 OZ) a to ve smyslu § 10 odst. 1 OZ, který umožňuje posoudit právní případ za určitých podmínek podle ustanovení posuzovanému případu nejbližšího.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 275.

PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 120.

přímo ze zákona.⁸⁵ Tento závěr lze odůvodnit i historickým výkladem, že ochrana jména byla vždy výslovnou součástí osobnostních práv na něž se aplikovala posmrtná ochrana přímo ze zákona.

5.2.6 Pseudonym

OZ rozhodl v § 79 OZ v rámci úpravy právní ochrany jména přijmout ještě samostatnou úpravu pro ochranu pseudonymu, respektive jednání pod pseudonymem. Význam pseudonymu spočívá v tom, že jeho užívání je nezávislé na zákoně o matrikách. O novinku se jedná pouze v tom smyslu, že oproti předchozím úpravám v občanských kodexech se jedná o úpravu formálně výrazně obsáhlejší a nikoli pouze výslovnou (OZ 1964 činil ochranu pseudonymu v rámci obecné úpravy ochrany osobnosti jako předmět práva na jméno).⁸⁶

Pojem pseudonym není definován. Tím, že zákon výslovně nestanoví, jak by měl vypadat, je chápán velice široce. Pojem pseudonym tak v sobě skrývá „*jakékoli označení přijaté člověkem pro užívání v soukromém styku, které je odlišné od jeho jména*“.⁸⁷ Různými podobami pseudonymu jsou krycí jména, přezdívky, osobní nebo umělecké značky, zdobněliny osobního jména apod., které si člověk vytvořil sám podle své fantazie nebo ho přijmul za svůj, kdy mu ho vytvořil někdo jiný. Právní ochrana pseudonymu v soukromém styku nepodléhá žádnému omezení, naopak pro právní jednání pod pseudonymem podmínky stanoveny úpravou v OZ jsou. Úprava v odst. 1 naznačuje určitou skupinu osob, které pod pseudonymem jednají. Jsou to osoby, které pseudonym přijmou pro určitý obor své činnosti. Druhou skupinu tvoří osoby, které hodlají pod pseudonymem vystupovat v soukromém styku. Co takové dělení naznačuje? První skupina přijala pseudonym především pro zvýraznění své image v oboru, kde působí, jedná se např. o zpěváky, herce, sportovce apod. Tyto osoby mohou

⁸⁵ srov. § 11 a § 15 OZ 1964

⁸⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 276.

⁸⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 381.

mít důvod užívat pseudonym i proto, že chtějí z důvodu popularity zastříť svoji skutečnou totožnost. I to je jedna z funkcí pseudonymu. K tomu jim úprava v OZ stanovuje určitý benefit v tom, že jim umožňuje pod pseudonymem i právně jednat, aby tak mohly, pro ně z praktických důvodů, pod svým pseudonymem např. uzavírat smlouvy apod. Nelze totiž preferovat neplatnost takto učiněných právních aktů jenom proto, že byly učiněny pod pseudonymem. Aby bylo dodrženo pravidlo právní jistoty pro třetí osoby, musí osoby jednající pod pseudonymem splnit zákonnou podmínku, resp. podmínky dvě. Musí být zřejmé, kdo pod pseudonymem jednal a aby druhá strana neměla o tom, kdo jedná pod pseudonymem pochybnosti.⁸⁸ Podle těchto podmínek je tedy iniciativa na straně osoby jednající pod pseudonymem, druhá strana nemá povinnost do právního jednání vstoupit, pokud by nevěděla, s kým vlastně jedná. Situace by měla tedy vypadat tak, aby jednající pod pseudonymem na skutečnosti o své pravé totožnosti druhou stranu upozornil, obzvláště když není na veřejnosti všeobecně známá, popř. druhá strana by měla trvat na ztotožnění pseudonymu s konkrétní osobou, i když tím dojde k odhalení skutečné totožnosti osoby jednající pod pseudonymem. Jenom tak mohou být taková jednání právně relevantní.

⁸⁸ PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 120.

6 Právo na podobu člověka

Každá lidská bytost se navenek projevuje svojí podobou. Stejně jako v případě písemných nebo zvukových projevů člověka, které existují v podobě různých soukromých deníků, korespondence nebo nahrávek řeči. Jedná se o projevy osobní povahy, podle kterých můžeme s určitostí usuzovat, o koho se jedná.⁸⁹ Tyto projevy sice jsou součástí osobnosti, ale mohou existovat ve vnějším světě nezávisle a samostatně na každé osobnosti člověka. To je odlišuje od nehmotných stránek jeho osobnosti, které s ním jsou naopak po celý život spjaty.⁹⁰

Právo na podobu člověka, jakožto projev osobní integrity, je utvářeno přirozeností člověka. Co se týče systematiky úpravy ochrany podoby člověka, tak můžeme vyjít z důvodové zprávy k novému OZ, která výslovně předpokládala, aby některá další oprávnění, zejména právo na tělesnou integritu, právo na soukromí a na ochranu projevů osobní povahy, byla upravena podrobněji. Podobě člověka je přisouzen zvláštní význam, který ji povyšuje nad ostatní projevy osobní povahy, pročež jí zákonodárce věnuje zvláštní pozornost.⁹¹ Tím bylo právo na podobu vyčleněno od ostatních projevů osobní povahy a je rozvedeno podrobněji v § 84 a násl. OZ společnou úpravou pro ochranu podoby člověka a jeho soukromí (pododdíl 2 - Podoba a soukromí). Výhoda podrobnější úpravy spočívá v tom, že ji lze analogicky použít také v případě nedostatečné právní úpravy ochrany jiných projevů osobní povahy člověka. Takovou úpravu považují nejenom za praktickou, ale především za velmi žádoucí a užitečnou. Žijeme totiž v době digitálních technologií, kde moderní technologie a virtuální svět představuje podstatnou část společenského, často se značným přesahem do soukromého života jednotlivce.

⁸⁹ srov. MAŘÁDEK, David. Pořízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním řízení. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 13-14, s. 481. ISSN 1210-6410.

⁹⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 445.

⁹¹ Důvodová zpráva k novému OZ. [online]. [cit. 21.2.2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

Právě tyto otázky, včetně spolehlivé ochrany osobnosti člověka ve světě virtuálních možností, činí předmětnou právní úpravu stále více aktuální.

Přestože podoba a soukromí jsou upraveny společně, je nutné oboje od sebe odlišovat v tom smyslu, že podoba člověka nepožívá ochrany jen v soukromí, ale na jakémkoli místě a čase ve vnějším světě. Její zvláštní význam spočívá i v tom, že prostřednictvím zásahu do práv k podobě může docházet k zásahům nejen do práv souvisejících se soukromím, ale i do dalších stránek osobnosti, zejména důstojnosti, cti nebo vážnosti.⁹²

6.1 Předmět práva na podobu a práva k podobizně

Určitou nevýhodou předešlé úpravy OZ 1964 bylo, že jednotlivé předměty ochrany vyjmenovala taxativně. Považovala za ně písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy. Jednalo se o blíže nedefinované zákonné termíny, což mohlo v některých případech soudní praxi znemožňovat použití extenzivnějšího výkladu.⁹³ V dnešní úpravě tento demonstrativní výčet již nenajdeme. Podle § 84 OZ je možné zachytit podobu člověka „*jakýmkoli způsobem*“, čímž vzniká nespočetné množství zobrazení podoby člověka na nejrůznějších nosičích od hologramu, přes rentgenové snímky až po různé projevy virtuálního světa konče. S pojmy podobizna, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy, resp. zvukový či obrazový záznam pracuje OZ v ustanoveních týkajících se podmínek jejich používání (§§ 87-89).

Právo na podobu a právo k podobizně mají rozdílné předměty ochrany, kterými jsou podoba člověka a její hmotné zachycení. Tyto pojmy je nutné podrobněji vymezit, aby nedocházelo k jejich záměně.

Podobou člověka rozumíme vše, čím se člověk projevuje navenek, čím je vzhledově rozpoznatelný a zároveň odlišný od jiných osob.⁹⁴ V první řadě to bude

⁹² LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 502.

⁹³ srov. § 12 OZ 1964.

⁹⁴ obdobně i v rozsudku ESLP ze dne 15.1.2009 č. 1234/05, ve věci Reklos a Davourlis proti Řecku.

jeho vnější vzhled, který je tvořen postavou a vzhledem obličeje a který je možné vnímat základními lidskými smysly,⁹⁵ tedy zejména zrakem. Za určitých okolností se může jednat o takový vzhled, který je nevidomými osobami vnímán hmatem. Odlišnosti vzhledu jsou utvářeny příznačnými charakteristickými rysy osobnosti a osobitými markanty, které se časem mění a proto je na podobu člověka potřeba nahlížet i jako na dynamicky se měnící specifikum. Z pohledu občanského práva představuje podoba předmět absolutního osobnostního práva.⁹⁶ Podoba jako taková nemůže být předmětem autorského práva ani žádného jiného práva duševního vlastnictví,⁹⁷ tím je pouze podobizna nebo jiné vyobrazení podoby člověka.

V případě **podobizen** jde o statické zachycení podoby člověka bez ohledu na to, jakým způsobem zachycení podoby vzniklo, tj. zda malbou, fotograficky, karikaturně, apod. Stejně tak je bez rozdílu, na jakých hmotných nosičích zachycení podoby existuje, tj. zda se jedná o fotografii, obraz, sochu, bustu, rentgenový snímek nebo zda jde o jiný mechanický způsob zachycení. Zároveň není podstatné, zda je zachycena na nosiči trvale, dočasně nebo elektronicky⁹⁸ nebo zda se jedná o zachycení podoby živého či mrtvého člověka, neboť podobiznou je např. i posmrtná maska.⁹⁹

Předmětem práva na podobu je podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 936/005 - „*individualizovaná (identifikovatelná) podoba fyzické osoby jako jedna z významných hodnot osobnosti jednotlivce.*“

Předmět práva k podobizně souvisí s rozšiřováním již zachycené podoby člověka.

⁹⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 503.

⁹⁶ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva.* 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 90.

⁹⁷ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 503.

⁹⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 528.

⁹⁹ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva.* 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 292.

Předmětem práva k podobizně je podobizna samotná, resp. hmotné zachycení podoby člověka.¹⁰⁰

Na první pohled viditelný rozdíl mezi předměty ochrany není bez významu, naopak je důležitý pro posouzení povahy právních vztahů. Například má zásadní význam pro dobu vzniku souvisejících práv a povinností. Zatímco podoba člověka podléhá ochraně již od narození, předmět podobizny bude chráněn až okamžikem tvůrčí činnosti autora, který podobu člověka zachycuje. Právo na ochranu podobizny tedy vzniká až ve chvíli, kdy autor „*zachycuje podobu člověka jakýmkoli způsobem*“ ve smyslu ust. § 84 OZ.

Situace kolem „*zachycení*“ je zřejmá např. při zachycení podoby člověka výtvarnými prostředky, kdy předpoklad vzniku podobizny je spojen současně s okamžikem zachycení.¹⁰¹ V dnešní době patří mezi nejběžnější technické prostředky k zachycení podoby především fotoaparát. Zde už může být situace poněkud odlišná. Je třeba si totiž uvědomit, že takové zachycení podoby člověka je zatím pouze potencionální a existuje nejprve na fotografickém negativu nebo v paměti fotoaparátu, tedy v těle přístroje. Existence objektivně vnímatelné podoby zobrazované podoby ve formě např. fotografie nebo obrazového snímku se zatím pouze předpokládá.

Do jisté míry tato skutečnost může znesnadňovat naplnění § 84 OZ zejména v tom smyslu, zda již v tomto okamžiku byla podoba člověka zachycena či nikoli. To se může týkat zejména případů, kdy došlo k tzv. neúmyslnému nebo nechtěnému zachycení podoby člověka vyfotografováním. Jde o ty případy, kdy zachycené osoby nemají a ani nemohou mít o potencionálním záměru fotografa představu a jejich podoba je zatím uložena v paměti fotoaparátu nebo na nevyvolaném negativu. Tato úvaha dozajista souvisí i s otázkou, zda práva k podobizně lze uplatňovat k jakési její virtuální, popř. digitální podobě, kdy zachycená podoba člověka se teprve zpracovává nebo je někde uložena, je tzv. v kyberprostoru. Pokud budeme vycházet ze samotného pojmu „*zachycení*“

¹⁰⁰ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 291.

¹⁰¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 6 sv. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-369-2. s. 324.

uvedeného v § 84 OZ, tak je to již „ono“ zmáčknutí spouště fotoaparátu nebo uvedení virtuální podoby člověku do počítačového programu, kdy oprávněné subjekty se mohou začít domáhat svých osobnostních práv, přímo z tohoto ustanovení. To znamená, že dotčené osoby mohou po fotografovi požadovat, aby zabránil veškerým dalším procesům vedoucím ke vzniku podobizny, aby např. negativ zničil nebo program smazal i přesto, že se zatím jedná o nehmotný kód či jiná el. data, která se přemění na podobu dotčené osoby až dalším procesem, zobrazením za pomoci příslušného programu. Taková možnost zobrazení elektronických dat naplňuje hypotézu ust. § 84 OZ, dle něhož nepostačí jen pouhé zachycení podoby člověka, nýbrž musí být zároveň možno „určit jeho totožnost“.

Jinými slovy důležitým a zcela zásadním předpokladem, aby byl předmět ochrany práva na podobiznu vůbec chráněn, je skutečnost, aby byla zobrazovaná osoba „dostatečně“ identifikovatelná. Stejně se vyjadřuje Nejvyšší soud ČR v již několikrát zmiňovaném rozsudku ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005: *„Podmínkou ochrany práva na podobu je (obdobně jako tomu je u ochrany práva k podobizně), že osoba je na základě zobrazení identifikovatelná. Současně lze z uvedeného odvodit právo fyzické osoby, aby k ní byla přiřazována právě její podoba, a aby touto podobou byla identifikovatelná.“*

Nejjednodušší situace nastane, pokud k identifikaci zobrazovaného dojde přímo na základě podobizny nebo obrazového snímku. V opačném případě to nemusí být tak jednoznačné, zvláště když se nebude jednat o věrnou kopii, což dokazují např. karikatury. V takových případech je nutné identifikovatelnost doprovázet dalšími znaky, kterými je podobizna nebo obrazový snímek doprovázen. Bude se jednat např. o jméno zobrazovaného nebo o další okolnosti, za kterých podobizna vznikla, popř. existence některých charakteristických rysů její postavy, tváře nebo vlasů, které jsou natolik jednoznačné, že můžeme bezpochyby konstatovat o koho se jedná, přičemž podobizna nemusí být ani bezpodmínečně dokončená, postačí, že již takové hotové znaky vykazuje.¹⁰²

¹⁰² KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 293.

K tomu, jakým způsobem je možné o tomto uvažovat, popisuje Karel Knap případ fotografie německého fotbalového brankáře pořízené během hry. Přestože fotografie zachytila brankáře zezadu a jeho tvář nebyla dostatečně zřejmá, soud dospěl k závěru, že i prosto je brankář na fotografii dostatečně identifikovatelný pro osoby, které ho znají v důsledku jeho působení ve fotbalovém mužstvu, za něž hrál, a to na základě charakteristických rysů postavy a vlasů.¹⁰³

Na druhou stranu podmínku identifikovatelnosti nemůže splňovat podoba člověka, jehož tvář je úmyslně rozmazána. Jde o anonymizovaný projev, podle nějž nejde poznat identitu člověka.¹⁰⁴ I když by bylo možné o identitě usuzovat z nějakých doprovodných znaků, nemůže být podle mého názoru toto pouhé usuzování považováno za dostatečné.

Krátkou exkurzi úpravy ochrany předmětu práv k podobizně v zahraničí můžeme provést v anglosaském právním systému, zvaném též „common law“, který je reprezentován zejména britským právním řádem, rozdílným oproti kontinentálnímu právnímu systému. Ochrana osobnosti zde není založena na teorii jednotného osobnostního práva, ale na teorii precedentního „tor law“,¹⁰⁵ kde ochrana osobnosti se děje pomocí jednotlivých „torů“. Jedná se vlastně o důvody porušení práva, pro které vzniká odpovědnost k náhradě škody. Ten, kdo je torem zasažen, má možnost se bránit specifickými žalobami. V případě zásahu do osobnosti člověku se nejčastěji jedná od tory „defamation“.¹⁰⁶ Reprodukci svých podob kontrolují zejména osoby veřejného zájmu pomocí deliktů „passion off“, jehož volný překlad by odpovídal „zneužití ochranné známky“.¹⁰⁷ Tato kontrola se bude tím pádem vztahovat pouze např. na fotografie, ke kterým mají autorská práva. Na ochranu podoby člověka se tak pohlíží jako na komerční hodnotu. V tomto duchu se v Anglii bránila i známá zpěvačka Rihanna, která uváděla, že

¹⁰³ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 293.

¹⁰⁴ srov. MAŘÁDEK, David. Pořízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním řízení. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 13-14, s. 481. ISSN 1210-6410.

¹⁰⁵ volně přeloženo jako právo „občanských deliktů“.

¹⁰⁶ difamace, neboli anglicky „defamation“, pomluva, urážka na cti.

¹⁰⁷ ONDŘEJOVÁ, Eva. *Ochrana osobností v common law a českém právu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-164-9. s. 15-16.

nedala souhlas se zachycením svojí podoby, podle fotografie pořízené nezávislým fotografem, na trička společnosti Topshop. Společnost souhlas fotografa měla, od Rihany ale nikoli. Žaloba byla úspěšná podle „passing off“.¹⁰⁸ Přestože takové pojetí ochrany podoby je odlišné, právní úprava se v mnohem podobá té naší, neboť k šíření podoby Rihanny na tričkách by společnost potřebovala její souhlas ve smyslu § 84 OZ.

6.2 Obsah práva na podobu a práva k podobizně

Rozvedená odlišnost předmětů právní úpravy ochrany podoby vede též k rozdílům v obsahu jednotlivých práv. Za obsah práva na podobu člověka v pozitivním smyslu lze považovat jednak jeho:

užívací právo, které předpokládá, že každá lidská bytost nabývá narozením podobu a proto i podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005: „*fyzická osoba má právo, aby k ní byla přiřazována právě její podoba a aby touto podobou byla identifikována*“ (identifikační znak) a dále

dispoziční právo, rozhodnout se podle vlastního uvážení, zda sám nechá svoji podobu zachytit anebo toto dovolí jinému.

V negativním smyslu je to především právo bránit se proti každému neoprávněnému zachycení svojí podoby a jejímu šíření. V úvahu připadá i právo bránit se proti „*různorodému spektru možných neoprávněných zásahů*“. Za takové zásahy se považují zohydění podoby člověka řeznými ranami, následky nezdařených lékařských nebo kosmetických výkonů při plastice obličeje, po provedeném tetování nebo přisvojení si podoby člověka jinou osobou.¹⁰⁹ Takto široce vymezený obsah práva není pochopitelně v § 84 OZ upraven a proto ochrana proti takovému specifickému spektru možných zásahů, stejně jako právo osobovat si svoji podobu, by musela být dovozena z generální klauzule ochrany osobnosti uvedené v § 81 odst. 1 OZ.

¹⁰⁸ ONDŘEJOVÁ, Eva. *Ochrana osobností v common law a českém právu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-164-9. s. 71.

¹⁰⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 6 sv. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-369-2. s. 323-324.

K existující podobizně je to opět užívací a dispoziční právo. Pozitivní vymezení umožňuje právo zhmotněného jakkoli nakládat se svojí podobiznou podle vlastního uvážení a to i včetně jejího rozmnožování a šíření nebo právo udělovat souhlas jiným osobám k takovému nakládání. Negativní vymezení práva spočívá v oprávnění zhmotněného „bránit se proti neoprávněnému použití podobizny“ jinými osobami.¹¹⁰ Jako ukázka konfrontace práva k podobě a k podobizně poslouží kauza dvou sportovkyň, které propůjčily svoje tváře v době jejich největších sportovních úspěchů k vytvoření komerčního kalendáře. Jejich souhlas s takovým užitím se již netýkal následného použití jejich podoby ve fotografické koláži společně s dalšími podobiznami sportovců, kteří nedosahovali jejich sportovní úrovně a navíc ve formě, která vyvolávala špatný dojem. Nejvyšší soud ČR tehdy přehodnotil rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, že zcela zřejmě nedošlo k zásahu do práva na podobu obou žalobkyň, ale ve skutečnosti o dotčení jejich práva k podobizně. V tomto rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR využil rozdílného vymezení obsahu obou práv.¹¹¹

Užívací právo člověka k podobizně má mnoha podob a v některých případech může prolamovat i výkon jiných práv, např. práva vlastnického nebo majetkového práva, chráněného autorským zákonem. Při různých příležitostech a poměrně běžně využívají lidé uměleckého zachycení svojí podoby. Nejčastěji se tomu děje ve fotografických atelierech, studiích či na ulici pouličními umělci. Následně se stávají vlastníky těchto vytvořených uměleckých vyhotovení. Práva vyplývající z vlastnictví jsou ovšem odlišná od práv osobnostních, které jí zároveň vznikly k podobě zachycené na hmotném nosiči. Pokud se zhmotněný rozhodne předmět vlastnického práva (karikaturu, fotografii, malířské plátno aj.) převést na jinou osobu (darem, prodejem aj.), pak na ni převede pouze vlastnické právo, nikoli právo osobnostní k podobizně, to mu zůstává po celý život, i když už nad ním nemá takovou přímou kontrolu, jakou by jinak měl v případě, že by předmět vlastnil. Z tohoto titulu může i nadále uplatňovat všechny svoje nároky, které mu

¹¹⁰ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s 293-294.

stejně i v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2007, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006.

¹¹¹ rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2007, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006.

z jeho osobnostního práva vyplývají, např. pokud by nový majitel hodlal podobiznu bez jeho souhlasu rozšiřovat.¹¹² Pokud by za těchto okolností mělo dojít k poměrování obou práv, tedy vlastnického k hmotnému nosiči a osobnostního k podobizně, dostane se přednosti vždy právu osobnostnímu, neboť toto právo považuje svůj předmět ochrany (osobnost) jako prioritní hodnotu, jejíž ochrana je společensky významnější a závažnější.¹¹³

Obdobná situace nastává v případě střetu s dalšími právy, která na rozdíl od osobnostních práv nejsou s člověkem nerozlučně spjata. Např. autorské právo upravuje výlučná osobnostní a majetková práva autora k uměleckému dílu,¹¹⁴ na kterém svojí tvůrčí činností zachytil podobu člověka. Za prolomení těchto výlučných autorských práv, lze považovat právo zachyceného provádět, za určitých podmínek, rozmnoženiny svojí podobizny pro vlastní potřebu (nikoli pro komerční účely).¹¹⁵

6.3 Svolení

Jednou z možností, jak osobnostní právo fyzické osoby zákonně omezit, je využít jejího souhlasu, čímž dochází k naplnění jejího dispozičního práva, dle vlastního uvážení se rozhodnout, zda její podoba bude či nebude zachycena, resp. zda toto umožní konkrétní osobě či nikoli.¹¹⁶ Úprava OZ 1964 nerozlišovala mezi souhlasem se zachycením a rozšiřováním zachycené podobizny. Zcela

¹¹² po smrti člověka se mohou domáhat ochrany jeho osobnostních práv k podobizně jeho příbuzní (§ 22 odst. 1 OZ) prostřednictvím § 82 odst. 2 OZ, pokud jim dotčený toto právo za svého života výslovně neomezí v souladu s § 113 odst. 1 OZ, upravující právo člověka rozhodnout se, jak bude naloženo s jeho tělem (dle analog. i s jeho hodnotami).

¹¹³ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 294.

¹¹⁴ podle § 2 zákona č. 121/2000 Sb., Autorský zákon, je autorské dílo: „dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam“.

¹¹⁵ podle § 38b zákona č. 121/2000 Sb., Autorský zákon: „do práva autorského nezasahuje ten, kdo zhotoví rozmnoženinu díla fotografického, které je jeho podobiznou a které si úplatně objednal; takto pořízenou rozmnoženinu může zobrazená osoba i nevýdělečně užít, není-li takové užití zapovězeno“.

¹¹⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 506.

jednoznačně stanovila v § 12 OZ 1964 nevyvratitelnost svolení: „*písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy, týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením*.“ Tím, podle mého názoru, nebyl dán žádný prostor pro případné zavádějící situace a nechávalo se jen a pouze na dotčené osobě, bez jakéhokoli širšího vymezení, jak se rozhodne. Přesto, že vůbec nepochybuji o tom, že v dnešní době, oproti době, kdy byla v účinnosti úprava OZ 1964, vzniká a může vzniknout za použití různých nejmodernějších technických prostředků velké množství rozmnoženin, což vyžaduje odpovídající právní regulaci, nemohu se ubránit dojmu, že úprava současná v OZ, týkající se konstrukce svolení se zachycením podoby člověka a její šíření založené na kombinaci několika podmínek, je poněkud komplikovaná a nesrozumitelná, do jisté míry se i domnívám, že pro nositele práv obtěžující.

OZ se již nespokojuje v tomto směru s úpravou pouze v rámci jednoho ustanovení, nýbrž vytváří celou konstrukci svolení, doplněnou o výjimky ze svolení a to takovým způsobem, aby nejlépe vyhovovala podmínkám aplikace na různé případy dnešní doby, ve které dochází k různým situacím zachycení podoby člověka (§§ 84-90). Uplatnění práva na podobu vyjadřuje § 84, podle něhož: „*zachytit jakýmkoli způsobem podobu člověka tak, aby podle zobrazení bylo možné určit jeho totožnost, je možné jen s jeho svolením*“. Jedná se o vůbec prvotní podmínku, bez které nemůže být míněno o ostatních. To v praxi znamená, že už jen pouhá možnost zachycení podoby člověka je podmíněna jeho souhlasem.¹¹⁷ Takto chápané svolení se vyčerpává při běžných, jednorázových situacích, kdy souhlas bude jen k tomu účelu. Bez dalšího nemůže dojít k šíření podobizny.

OZ nepředepisuje, jak by mělo takové svolení po formální a obsahové stránce vypadat (lze ho udělit na dobu určitou i neurčitou). To se může jevit jako výhoda, která dává uživatelům práva požadované svolení jakkoli přizpůsobit vlastním potřebám. Na druhou stranu to může znesnadnit jednotnost soudního

¹¹⁷ VALOUŠEK, Martin et al. *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-346-9. s. 55.

výkladu, který se bude muset spolehnout na citlivé posouzení každého jednoho případu. Za vhodné je považován explicitní souhlas, učiněný ústně nebo písemně (případně i před svědky). Protože prakticky nelze takového způsobu vždy dosáhnout, bude se za souhlas považovat jeho konkludentní podoba, jestliže není pochyb o tom, že jej osoba chtěla skutečně učinit. Takový souhlas připadá v úvahu, kdy osoba vstupuje do míst a prostor, které jsou monitorovány kamerami, např. při vstupu do bank. O stejný případ půjde, když osoba sama vstoupila do fotografování do záběru. To znamená, že ani nemusí vědět, že její podoba byla zachycena. Konkludentní souhlas je zde dovozen ze samotné situace, z níž plyne osobám předpoklad zachycení jejich podoby. Jsou to např. sportovní, kulturní, společenské nebo rodinné akce, kdy požadování souhlasu po každém účastníkovi by bylo obtížné a zdlouhavé.

Člověk má právo vědět proč, jakým způsobem a k jakému účelu někdo hodlá jeho podobu zachytit, a proto je vhodné ho o tomto dopředu informovat, čímž zároveň zabráníme následným nedorozuměním nebo problémům.¹¹⁸ Souhlas nabývá na své váze podle toho, jak závažný bude zásah do podoby člověka a jaká očekávání z tohoto zásahu pro subjekty práva vznikají.

Něco jiného je nechat ztvárnit svoji podobu jiným subjektem s vědomím, že bude podobiznu využívat pro svoje soukromé účely (rodinné album, obrázek na zeď apod.), oproti tomu, kdy se vytvořená podobizna dále upravuje, přetváří, koláží apod. Tím může dojít např. k dehonestující formě podobizny a nad touto situací již na podobizně zachycená osoba ztrácí kontrolu.

6.3.1 Problematika nevyvratitelné domněnky souhlasu k šíření podobizny

Jestliže budeme občanskoprávní úpravou postupovat dál, zjišťujeme, že § 85 OZ řeší ve dvou odstavcích problematiku týkající se nakládáním s již pořizovanou podobou. Nejprve jeho odst. 1 uvádí nesporné tvrzení, že: „*rozšiřovat podobu člověka je možné jen s jeho svolením*“, což vychází z přechozí úpravy OZ

¹¹⁸ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 259.

1964 a obě úpravy tímto vyjádřily výluční dispoziční právo k podobizně. Jak je toto ustanovení zásadní a neprolomitelné, ukazuje již zmiňovaná mediální kauza manželů Havlových.¹¹⁹ Odvolací soud tehdy dospěl oproti soudu první instance k závěru, že v řízení nebylo prokázáno, že by reklamním plakátem byla snížena vážnost a důstojnost žalobců ve společnosti ve značné míře, ovšem nevyloučil možnost jiného zásahu do osobnostních práv žalobců. Podle odvolacího soudu byly totiž dotčeny jiné hodnoty osobnosti žalobců, a to právo na podobu (u Václava Havla) a právo na jméno (u Dagmar Havlové), jelikož žalovaní tohoto využili bez souhlasu manželů.

Je třeba si uvědomit, že v dnešní době dochází běžně k situacím, ve kterých osoby čím dál častěji mají potřebu zachycenou podobou někoho jiného dále prezentovat nebo sdílet. Odpověď, jak dodržet nezvratné tvrzení odst. 1 a jak jim tedy zároveň celou situaci ohledně vyžadování obou souhlasů k zachycení podoby a k jejímu následnému šíření ulehčit, aby nedocházelo k jejich nadměrnému vzájemnému obtěžování, je nastíněna v jeho odst. 2, který předešlá úprava ani v podobném duchu neobsahovala. Podle tohoto ustanovení totiž oba souhlasy splývají. Jejich splnutí je zde vyřešeno nevyvratitelným souhlasem právní domněnky.¹²⁰

Nevyvratitelným proto, že ke svolení k rozmnožování a rozšiřování podoby člověka může dojít pouze při dodržení několika omezení. K udělení souhlasu se zachycením podoby člověka musí dojít za okolností, z nichž je zřejmé, že zobrazení podoby bude šířeno. Šíření musí být prováděno („pouze“) obvyklým způsobem, který je možný, vzhledem k okolnostem, rozumově předpokládat.

Tato omezující kritéria mají napomáhat tomu, aby osoba v době svolení věděla o způsobu, účelu a rozsahu použití podobizny.¹²¹ Při jejich splnění se tedy budou oba souhlasy považovat za udělené. Nevyvratitelná domněnka uvedená

¹¹⁹ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7.2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/1999, viz též str. této DP.

¹²⁰ § 85 odst. 2 OZ stanovuje, že „svolí-li někdo k zobrazení své podoby za okolností, z nichž je zřejmé, že bude šířeno, platí, že svoluje i k jeho rozmnožování a rozšiřování obvyklým způsobem, jak je mohl vzhledem k okolnostem rozumně předpokládat“.

¹²¹ KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 110.

v odst. 2 je podle mého mínění tak trochu oslabením dispozičního práva a to zejména v tom, že osoba ztrácí přehled o své dispozici souhlasu.

Když pominu pořizování podoby člověka ke komerčním účelům, tak mi z uvedeného ustanovení vyplývá, že osoba, jejíž podoba byla zachycena, musí sama vyvinout iniciativu, aby uplatnila svoje nezvratné dispoziční právo uvedené v odst. 2, což ji v tom běžném životě může přinášet nemalé komplikace.

Podle nevyvratitelné domněnky bude docházet k zachycení podoby člověka v situacích, souvisejících se společenskými, sportovními anebo kulturními akcemi, z nichž se dá usuzovat, že mohou být dále šířeny obvyklým způsobem, např. na sociálních sítích. Typickým příkladem jsou hromadné fotografie např. svatebních hostů. Každý svatebčan by měl počítat s tím, že se na takové události fotografuje a že pořizené fotografie poté mohou být pro ostatní svatebčany nějakým způsobem zveřejněny, třeba na sociálních sítích, ovšem jen v omezeném rozsahu a pro vymezený okruh osob, např. zúčastněných svatebčanů. Pokud by fotograf následně zveřejnil pořizené fotografie mimo tento předpokládaný rámec osob, musel by fotografie ze sociální sítě stáhnout, neboť tato skutečnost by mohla být posuzována tak, že svatebčané s takovým zveřejněním nedali souhlas. Aby se tomuto vyhnul, musel by před začátkem svatby svatebčanům sdělit, že pořizené fotografie budou na sociální síti zpřístupněny i dalším osobám. Následně svým aktivním pózováním před fotoaparátem by svatebčané vyjádřili konkludentní souhlas i s umístěním na sociální síti ve sjednaném rozsahu.

Další příklad uvedu i ze svého soukromí. Dcera je závodní hráčkou tenisu a často bývá fotografována nebo natáčena při samotné hře nebo při přebírání cen. S fotografováním v takovém rozsahu počítá a svým postojem k tomu vyjádřila konkludentní souhlas. Musí počítat s tím, že její fotografie budou prezentovány na webových stránkách klubu, v jejich propagačních brožurách a plakátech, neboť je to očekávaný a předpokládaný způsob klubové propagace. Pokud by ale došlo k situaci, že fotografie nebo záznamy s její podobou budou šířeny mimo tento rámec klubu, např. na soukromých profilech ostatních členů klubu, na sociálních sítích nebo v regionálních tiskovinách, jednalo by se o neoprávněné užití její podoby, ke kterému nedala souhlas.

Jak je vidět na těchto dvou případech, na posouzení oprávněnosti zveřejnění podobizen bude mít podstatný vliv účel a rozsah tohoto zveřejnění, ale i to jakou formou a kde ke zveřejnění dochází. To že byl udělen souhlas k šíření podoby elektronicky totiž ještě neznamena, že může dojít k jejímu šíření analogovému.

Trochu jiná situace nastane v případě, že již při udělení prvotního souhlasu se zachycením podoby člověka nebude z určitých důvodů nevyvratitelná domněnka naplněna. Za tyto důvody lze bezpochyby považovat již shora uvedená kritéria nevyvratitelné domněnky a to případy, kdy z okolností, při kterých došlo k zachycení podoby člověka, nebylo zřejmé, že by mělo dojít k šíření obvyklým způsobem a rovněž zde nebyly okolnosti, které by toto šíření rozumově předpokládaly. V takových případech je nutné, aby osoba, která podobu člověka hodlá zachytit, si nejprve souhlas s šířením od dotčené osoby opatřila, nejlépe v písemné podobě a zároveň ji informovala o tom, za jakým účelem její podobu hodlá zachytit a dojednala s ní podrobnosti užití. Jedná se zejména k oddělení použití podobizen pro komerční účely od těch ostatních. Neboť platí, co je stanoveno v rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2739/2006: *„nezadatelným právem fyzické osoby je svobodně se rozhodnout, zda jejich zákonem chráněných osobnostních hodnot (zde její podobizny) bude využito např. pro komerční (reklamní) účely, tedy nad rámec zákonné licence stanovené v § 12 odst. 2 a 3 obč. zák.“*

Nastávají situace, kdy z okolností při prvotním zachycení podoby šíření podobizny sice vyplývá, avšak zobrazovaná osoba vyjadřuje s jejím šířením již od počátku svůj odmítavý postoj zakrytím tváře nebo otočením těla. V takovém případě nemůže k šíření podobizny v žádném případě dojít.¹²² To stejné platí při tzv. nechtěném zachycení osoby, která vstoupila fotografovi do závěru. Fotograf následné šíření podobizny může odůvodňovat tím, že úmyslem byla jiná fotografická dispozice, jejichž aktéři s šířením souhlasí. K takovým případům bude zcela běžně docházet např. při fotografování situačních fotografií v místech

¹²² VALOUŠEK, Martin et al. *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-346-9. s. 55.

s velkou koncentrací osob apod. Fotograf musí mít na paměti, že pokud bude chtít následně fotografii použít např. ke komerčním účelům, v reklamě apod., musí mít s tímto použitím svolení všech aktérů, tedy i těch, kteří se ocitli na fotografické dispozici náhodně. V případě, že by svolení vyžádáno nebylo, jednalo by se o neoprávněný zásah do jejich podob a dotčené osoby by se mohly dovolávat ochrany osobnostních práv, případně požadovat odčinění újmy, která jim tak vznikla (§ 2956 OZ).

Je důležité, aby nevyvratitelná domněnka souhlasu sloužila pouze v těch případech, kdy plní účel, ke kterému byla upravena, což je ulehčit subjektům práva šíření podobizen v těch nejběžnějších situacích dnešní doby. Právo a zejména to občanské má být každému pokud možno co nejsrozumitelnější a to mi v případě úpravy nevyvratitelné podmínky souhlasu v OZ moc nepřipadá. Její poněkud extenzivní výklad a neostré hranice mohou v některých případech způsobit, že jejím prostřednictvím může docházet k uspokojování osobních zájmů. Pokud například hodlá osoba navštívit určité místo, na kterém z podstaty věci může být kdykoliv vyfotografována (tzv. zachycení podoby třetích osob při koncertech, slavnostech, u památek apod.), podrobuje se automaticky onomu konkludentnímu souhlasu s fotografováním, jinak by snad ani na toto místo nemohla jít, nebo by od počátku musela dávat svým postojem najevo, že s tímto nesouhlasí. To zřejmě pro nikoho nebude problém. Tato osoba musí dále předpokládat, že její zachycená podoba může být i šířena. A v tomto okamžiku dostává zásah do podoby člověka nových rozměrů, neboť nad následnou ochranou své podobizny tím okamžikem ztrácí kontrolu. Co naplat, že zákonodárce stanovil, že toto může být činěno pouze „obvyklým způsobem“, když v dnešní technické a digitální době, která se neustále vyvíjí a postupuje kupředu, je možné polemizovat o tom, co vůbec tento obvyklý způsob znamená a nedostatek výkladů a judikatury tomu přispívá. A dozajista každý z nás na kterémkoli místě naší republiky si tento pojem bude vysvětlovat po svém. Je potřeba si uvědomit, že vyvolané fotografie jsou dnes již téměř vzácností a k nejčastějšímu zachycení dochází pouze elektronicky. To vede k masivnímu šíření především na sociálních sítích. Pokud bude chtít někdo někoho v běžném životě zdiskreditovat, ponížit nebo jinak uplatnit proti němu svůj zájem, pořídí jeho fotografii v nekomfortní situaci a umístí ji na sociální síti, přičemž svůj skutečný

záměr bude zakrývat tím, že fotografii pořídil na místě, kde dotčená osoba mohla fotografování a její následné šíření předpokládat obvyklým způsobem, čímž např. facebook určitě je. Co naplat, že autor musí na jeho žádost fotografie ze sociální sítě stáhnout. Během té doby totiž mohly fotografie z profilu stáhnout i jiné osoby a tyto je dále využívají po svém. Jejich šíření se tak stává neomezené a nejde ho spolehlivě zastavit. Tím chci říct, že každý z nás se v takové situaci může ocitnout a následky ze zásahů pro něj začnou plynout mnohem dříve, než zjistí jejich skutečnou příčinu. A jak jsem již naznačil, zdá se mi, že naše současná úprava tento problém nijak neřeší. Konstrukce nevyvratitelné domněnky totiž stanovuje pouze obecný předpoklad, jak postupovat v případě zhmotnění podoby člověka a její následné šíření. Ostatní už zřejmě musí být na citlivém posouzení každého jednotlivého případu soudní praxe.

Podle mého názoru je přínosem aktuální úpravy ochrana podoby garance, že pokud osoba svolila se zachycením svojí podoby, tak může kdykoliv svůj souhlas vzít zpět, což je opět projev její svobodné vůle.¹²³

Odvolatelnost souhlasu však přináší pro odvolávajícího i určité riziko. OZ vytvořil v § 87 odst. 2 OZ zvláštní skutkovou podstatu, která je výjimkou z neomezeného udělení souhlasu a chrání jeho nabyvatele.¹²⁴ Tomu totiž uděleným souhlasem vzniklo legitimní očekávání, že může s nabytou hodnotou oprávněně nakládat a proto je potřeba spravedlivě hájit i jeho nabyté zájmy.¹²⁵

Pokud osoba udělila souhlas na dobu určitou, nepotřebuje pro jeho odvolání ani žádný kvalifikovaný důvod. Musí pouze prokázat, že od udělení souhlasu došlo k nějaké podstatné změně okolností nebo uvede pro odvolání

¹²³ § 87 odst. 1 OZ stanovuje, že „kdo svolí k použití písemnosti osobní povahy, podobizny nebo zvukového či obrazového záznamu, týkající se člověka nebo jeho projevů osobní povahy, může svolení odvolat, třebaže je udělil na určitou dobu“.

¹²⁴ § 87 odst. 2 OZ stanovuje, že „bylo-li svolení udělené na dobu určitou odvoláno, aniž to odůvodňuje podstatná změna okolností nebo jiný rozumný důvod, nahradí odvolávající škodu z toho vzniklou osobě, které svolení udělil.“

¹²⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 531.

pozn.: jedná se o projev tradiční právní zásady soukromého práva *neminem leadere* (příkaz nikoho nepoškozovat)

souhlasu nějaký rozumný důvod. Důkazní břemeno je na odvolávajícím a to i v případě, že svolení bylo na dobu určitou.¹²⁶

Pokud opodstatněnost odvolání souhlasu dostatečně neprokáže, je povinen nabyvateli souhlasu uhradit způsobenou škodu, neboť ten mohl již realizovat v důsledku uděleného souhlasu nějaký svůj podnikatelský záměr, vynaložil již k tomu nějaké svoje finance, či nakoupil prostředky. Rovněž už samotné zachycení podoby osoby ho stálo čas apod. Náhrada škody spojená s tímto bezdůvodným a pro nabyvatele souhlasu neočekávatelným jednáním odvolávajícího, které nemohl předvídat, je sankcionována podle § 2894 a násl. OZ (náhrada majetkové i nemajetkové újmy).

Podstatná změna vzniká např. u sportovců. Fotbalista během své kariéry byl fotografován pro reklamní účely v dresu svého týmu. Po přestupu do konkurenčního týmu není vhodné, aby byl s bývalým týmem spojován. Rozumným důvodem jsou situace, kdy se osoba v mládí nechala fotografovat za okolností, které jí nyní nejsou příjemné. Je to záležitost např. intimních fotografií, které v přímé konfrontaci osoby s jejím současným společenským životem, v zaměstnání či v rodině způsobují problémy.

6.3.2 Výjimky ze svolení, tzv. zákonné licence

Kromě svolení fyzické osoby k zásahu do její podoby, je možno toto právo, za určitých mimořádných okolností,¹²⁷ zákonně omezit i dalším způsobem. Pro tento případ OZ již tradičně stanovuje tzv. zákonné licence, které se využívají, jedná-li se o určité projevy osobní povahy člověka, respektive o písemnosti, podobizny a zvukové nebo obrazové záznamy. Zákonné licence umožňují zpřístupnit tyto projevy bez svolení dotčené osoby, působí i proti jeho vůli. Při použití zákonných licencí je nutné dodržovat stanovené meze a používat je jen k tomu účelu, pro který byly vytvořeny. Každá z licencí stanovuje svůj rozsah

¹²⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 531.

¹²⁷ podle § 90 OZ, zákonné licence nesmí být využity nepřiměřeným způsobem a nesmí se dostat do kolize s oprávněnými zájmy člověka.

demonstrativním výčtem hodnot, do nichž je možné z důvodu výjimečnosti zákonně zasáhnout. Tento rozsah je nutné vykládat restriktivně.

OZ oproti předchozí úpravě rozšířil počet zákonných licencí ze tří na pět. Tradiční licenci úřední, uměleckou nebo vědeckou a licenci reportážní doplnil o licenci zájmovou a tzv. licenci ochrany ve veřejném zájmu. Co je účelem licencí vyplývá z jejich názvů, přičemž každá by si zasloužila podrobnějšího vysvětlení. Z důvodu rozsahu se bude tato práce věnovat pouze uvedeným novinkám. Jedná se o novinky pokrokové a moderní, neboť umožňují fyzickým osobám aktivně zasahovat do podoby člověk za účelem hájení určitých zájmů. Zavedením prvně jmenované dochází k uplatnění soukromých práv v soudních sporech a to přípuštěním i těch důkazů, které byly pořízeny v rozporu s ochranou osobnosti. Druhou novinku si můžeme vyložit i jako jednu z možností jednotlivce nebo i celé skupiny osob, jak legálně uplatnit svoje právo na veřejnou kritiku.

Zájmová licence připouští použít podobiznu aj., jakožto důkazního prostředku, neboť podle § 88 odst. 1 OZ: „svolení není třeba, pokud se podobizna nebo zvukový či obrazový záznam pořídí nebo použijí k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob.“ Jednoduše řečeno, jde o soukromý zásah do ochrany uvedených hodnot jiného, výhradně za účelem pořízení důkazního prostředku, bez jeho souhlasu, který bude následně použit v řízení před civilními soudy, tedy za účelem obrany vlastního soukromého práva. Specifické je, že v takových případech lze očekávat, že by ani dotčená osoba k takovému zásahu souhlas neudělila a proto je takový zásah zpravidla proveden tajně. V nejčastějších případech půjde např. o pořízení obrazové nahrávky nebo fotografie na mobilní telefon manžela manželkou, svědčící o jeho nevěře, dále uplatněné při rozvodovém řízení nebo o nepřipustném chování jednoho z rodičů při výchově dětí v soudním řízení o jejich péči apod.

Obdobná licence v předešlé úpravě absentovala. Z logiky věci tak soudy byly v některých sporech nuceni rozhodovat nespravedlivě s plným vědomím

existence usvědčujících důkazů, avšak pořízených neprocesní cestou ve formě různých tajně pořízených nahrávek, fotografií apod.¹²⁸

Ostrý postoj k přípustnosti tajně pořízených nahrávek byl těsně před účinností nové úpravy poněkud zmírněn nálezem Nejvyššího soudu ČR ze dne 9.12.2014 sp. zn. II. ÚS 1774/14, který při řešení případu pracovního sporu, ve kterém byl zaměstnanec propuštěn nikoli pro nadbytečnost, nýbrž pro jeho kritiku jiného zaměstnance, dospěl k názoru, že: *„použitelnost záznamu rozhovoru pořízeného soukromou osobou bez vědomí nahrávané osoby jako důkazu v příslušném řízení je závislá na poměrování chráněných práv a zájmů, které se v této soukromé sféře setkávají. Zásah do práva na soukromí osoby, jejíž mluvený projev je zaznamenán, je ospravedlnitelný zájem na ochraně slabší strany právního vztahu již hrozí závažná újma (včetně např. ztráty zaměstnání)“*.¹²⁹

Zájmová licence je pokrokovou v tom smyslu, že umožňuje každému uplatnit jeho ústavní právo na spravedlivý proces vyplývající z článku 36 Listiny využitím nezákonně získané podobizny jako důkazu před soudem přesto, že bude v zásadě způsobovat střet s osobnostním právem.¹³⁰ Odepření takového důkazu před soudem, mnohdy usvědčujícího a jediného možného, by totiž bylo právě porušením takového práva na spravedlivý proces.

Lze tedy shrnout, že bude na zvážení soudu, aby nejprve žalobcem předložený důkaz vůbec připustil, tzn. vyhodnotil, že tento důkaz je způsobilý prokázat daný skutkový stav a že se jedná o důkaz klíčový. Měl by se zabývat i tím, jakým způsobem byl důkaz pořízen, případně i dalšími okolnostmi, aby vyhodnotil, zda nemohou být použity jiné důkazy, případně, zda nedošlo k nepřiměřenému omezení osobnostního práva. Podobizny, jako důkazy v soudním řízení, pořízené bez souhlasu dotčené osoby, by měly být tedy

¹²⁸ podle rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/98: *„Navrhne-li účastník občanského soudního řízení k prokázání svých tvrzení důkaz, který byl pořízen nebo účastníkem opatřen v rozporu s obecně závaznými právními předpisy a jehož pořízením nebo opatřením došlo k porušení práv jiné fyzické nebo právnické osoby, soud takový důkaz jako nepřípustný neprovede.“*

¹²⁹ PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 147.

¹³⁰ TELEČEK, Ivo. Svolení nebo zákonné licence v právu osobnostním. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, č. 24, s. 881. ISSN 1210-6410.

uplatněny až za předpokladu, že bude splněna jejich proporcionalita ve vztahu k právu na spravedlivý proces, který bude převažovat nad právem dotčené osoby na ochranu osobnosti. Jak vyplývá i z rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 14.8.2018, sp. zn. 21 Cdo 1267/2018, podle kterého: *„zvukový nebo obrazový záznam, který se týká člověka nebo jeho projevů osobní povahy a který byl pořízen soukromou osobou bez vědomí nahrávané osoby, lze použít jako důkaz v občanském soudním řízení pouze tam, kde má vést k prokázání skutečnosti, kterou není možné prokázat jinak (pomocí důkazů, které nezasahují do absolutních osobnostních práv dotčené osoby), a kde i další okolnosti případu vedou k závěru, že nelze upřednostnit právo na ochranu osobnosti dotčené osoby před právem na spravedlivý proces toho, komu je použití důkazu zvukovým či obrazovým záznamem týkajícím se této osoby nebo jejich projevů osobní povahy na prospěch“.*

Licence ochrany veřejného zájmu, která je v OZ novinkou umožňuje dle § 88 odst. 2 OZ komukoliv pořídit podobiznu jiného, aniž by k tomu bylo potřeba jeho souhlasu, za splnění dvou podmínek. Pokud s ní vystoupí veřejně a v záležitosti veřejného zájmu. Jedná se tedy o určitou dobu, tzv. zpravodajské licence, velice úzce ohraničenou, neboť i prostřednictvím ní mohou být sděleny určité informace, jejichž předmětem je veřejná kritika. Tu lze uplatnit např. na veřejném zasedání obce předložením fotografie zastupitele obce v situaci, která je v rozporu se zájmy obce. Jelikož definiční vymezení obou podmínek je nejednoznačné,¹³¹ tak se předpokládá aktivní vystoupení osoby, ale ne jakkoli veřejně, nýbrž jen na takových jednáních, ke kterým dochází z úředního účelu podle konkrétního zákona, kde se záležitosti veřejného zájmu projednávají. Nemělo by se tedy dít např. na demonstracích, vylepování fotografií na autobusové zastávce apod., prezentované záležitosti nemohou být soukromého zájmu, např. fotografie starosty obce, který parkuje vozidlo na sousedově parkovacím místě.

¹³¹ MELZER, Filip, Petr TĚGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 562.

Závěr

Tato práce dospěla k závěru. Nepochybně bylo potvrzeno, že podoba a jméno člověka tvoří základní atributy osobnosti a jsou důležité hlavně proto, že mají schopnost člověka identifikovat. Další jejich vlastností je stálost, neboť jsou s člověkem po celý život úzce spjaty. Významné jsou zejména proto, že nemusíme člověka vidět, ale ve spojení s jeho jménem a podobou víme, o koho jde. Jiné složky jeho osobnosti, např. cti, důstojnosti nebo vážnosti ovlivňuje člověk svým chováním. Toto je u podoby a jména nemyslitelné (mimo změn z vlastní vůle). Jediným rozdílem tak mezi nimi zůstává konstatování, že právo na podobu člověka má svoji přirozenoprávní povahu, kdežto v případě práva ke jménu se o ní dosti polemizuje, což se odráží i v jeho úpravě v dnešním OZ.

Jedním z cílů bylo dále komplexně posoudit ochranu jména a podoby člověka podle její právní úpravy v OZ. O dostatečnosti úpravy OZ není žádných pochybností. Je potřeba zmínit, že poprvé od počátku institutu ochrany osobnosti v ABGB se na ochranu jména a podoby pohlíží šířeji z pohledu jejich samostatných úprav. Neoprávněné zásahy do práv na ochranu jména a podoby člověka totiž často souvisí se zásahy do práva na čest, důstojnost nebo do práva na soukromí. Jejich samostatnou úpravou dochází ke stanovení hranic těchto zásahů, což umožňuje posoudit, jaké složky osobnosti vlastně byly zasaženy.

Při studiu právní problematiky ochrany práva jména jsem dospěl k závěru, že zákonodárce si dost dobře neporadil s jeho přirozenoprávním původem a jeho vyčlením mimo úpravu ostatních osobnostních práv, kterým přirozený původ přiznává, tento problém ještě prohloubil. Zároveň tím vnesl po právní úpravě spoustu nejasností, které jsem zmínil v některých kapitolách a které různé jazykové výklady posuzují podle toho, jak se jim to právě hodí, přičemž chybí dostatek především aktuální judikatury, která by tyto nesrovnalosti sjednotila. Odůvodňovat vynětí práv ke jménu z kategorie osobnostních práv z důvodu nutnosti jeho podrobnější úpravy a zároveň proklamovat, že do kategorie osobnostních práv přesto nadále patří, mi připadá jako matoucí a jeví se mi jako pouhý alibistický pokus o ospravedlnění, že na tuto problematiku očividně nedošla právní teorie a praxe ke shodě. Je zřejmé, že skutečným účelem nové úpravy

práva člověka na jméno v OZ bylo toto právo pro jejich nositele rozšířit, nikoli je omezit. Proto by měl být do doby judikurního prolomení každý výklad určitých nejasností vždy vyložen v tomto duchu.

Vzniká i praktická otázka, proč se zákonodárce rozhodl ochranu práva člověka ke jménu upravit zrovna tímhle způsobem, když ani z důvodové zprávy nevyplývá, že by předcházející úprava trpěla zcela zásadními nedostatky, které by působily soudní praxi problémy.

Zákonná definice jména je uvedena v zákoně přímo, což není stanoveno u podoby člověka a bylo by to zřejmě zbytečné, neboť tento pojem lze vyložit judikaturou nebo v komentáři. To už ale neplatí u podobizen. Jelikož závěry prací dávají prostor pro možné úpravy de lege ferenda, je možné konstatovat, že pojem podobizna v takovém rozsahu, v jakém byl v této práci vymezen, nevyhovuje současným potřebám, neboť je do jisté míry silně zasažen technickým pokrokem, který se od jejího výkladu hnal kupředu mílovými kroky.

V této práci bylo vyloženo, že abychom mohli mluvit o podobizně člověka, musí být toto zachycení dostatečně věrné, resp. musí být zřejmé, o koho jde. Věrné zachycení člověka však nemusí být jen v reálném světě, neboť pomalu končí doba, kdy podoba člověka byla z podobizny opticky vnímatelná a seznatelná pouze prostými lidskými smysly tím, že existovala jen na běžných hmotných nosičích, jako jsou fotografie a jejich negativy, malířská plátna aj. Dnešní moderní technologie umožňují identifikovat člověka podle podoby zachycené počítačovými programy a převedené do digitálního kódu např. QR kódu a jiných obdobných elektronických dat. Tím je možno podrobit podobu člověka různým virtuálním možnostem jako jsou editace či digitální změny vzhledu. Konsekvencí pak může být snadná manipulace s identitou člověka a novým, dosud neznámým, způsobem zásahu do osobnostních práv. Příkladem může být počítačový systém schopný změnit identitu osob a na digitálních záznamech vytvořit jakousi umělou podobu člověka jako je např. tzv. deepfake video.¹³² Spousta podobizen se tak může stát

¹³² „deepfake“ je označení pro realistickou úpravu videa, upravuje se především tvář zobrazených osob, mimika obličeje a řeč jednotlivých aktérů, kteří pak vykonávají činnosti, které ve skutečnosti nedělají.

Wikipedie. [online]. [cit. 22.2.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deepfake_video.

terčem neoprávněných zásahů i po smrti člověka a to i bez technického zachycení jeho osobní podoby za jeho života. Tyto nové možnosti přinášejí nové výzvy pro úvahy de lege ferenda zejména v tom směru, jak chránit podobu jednotlivce před digitálním zneužitím, ale i celou společnost před dezinformacemi a umělou manipulací. Nastíníme případ, kdy osoba provede načtení podoby jiného člověka, uložené v elektronické podobě, např. na sociálních sítích, do již zmiňovaného QR kódu. Tento kód s podobou pak použije bez jeho vědomí k vytvoření jeho virtuální podoby ve virtuální hře, která je nadále prezentována určitému okruhu osob. Dle uvedených úvah, již podobizna není pouze hmotné zachycení podoby člověka, ale spíše virtuální zachycení podoby, lépe řečeno virtuální vytvoření podoby člověka, a její šíření v online světě, kdy o hmotné podobě tak můžeme vést rozsáhlé odborné diskuse. Přesná konkretizace termínu podobizny je důležitá přinejmenším pro snadnější pochopení hranice, kdy se jedná o výkon práv k podobě člověka a kdy k podobizně, resp. kde právo k podobizně vlastně začíná a pochopitelně také k určení okamžiku, kdy je nutný souhlas zobrazeného k šíření takto vzniklé podobizny. V neposlední řadě by podrobnější úprava termínu podobizna, která by odrážela možnosti šíření podobizen v kyberprostoru, urychlila posuzování neoprávněných zásahů, ke kterým v tomto prostoru může docházet.

Právní úprava ochrany jména a podoby v OZ není strohá ani nudná, ba naopak obě úpravy jsou obohaceny o řadu pojmů, které ji činí zajímavou a atraktivní. Ať už se jedná např. o konstrukci nevyvratitelné domněnky souhlasu pro šíření podobizen nebo možnost vzniku podobizen „jakýmkoli způsobem“ a jejich šíření „obvyklým způsobem“. U práva člověka ke jménu zmíním ustanovení o postavení osob legitimovaných k hájení práv za dotčeného. Provedené úpravy donutí člověka uvažovat nad tím, zda s odstupem času, byla některá úprava nezbytná a zda je vůbec v praxi využívána, jako např. posílení ochrany rodinného příjmení nebo zda extenzivnější výklad některých pojmů (např. již uvedené zachycení podoby „jakýmkoli způsobem“) nemůže uživatelům práv způsobovat spíše problémy. Nedá se říct, že by ochrana jména a podoby trpěla nedostatky, ale některá její tvrzení dávají prostor pro množství akademických úvah a teorií. Některé sporné či problematické úpravy musí posoudit a sjednotit soudy. A pokud se v dnešní době porozhlédneme kolem sebe, tak je zřejmé, že soudních sporů

týkajících se neoprávněných zásahů do práva na podobu člověka nebo jeho jména by mělo být mnohem víc.

Seznam použitých zkratek

ABGB	Zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník
Listina	Listina základních práv a svobod
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
Zákon o matrikách	Zákon č. 301/2000 Sb., zákon o matrikách, jménu a příjmení

Seznam použité literatury

Monografie a odborné publikace

- DOLEŽÍLEK, Jiří, *Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti*. 2. vydání. (aktualiz. a rozš.). Praha: ASPI, 2008. Přehledy judikatury; ISBN 978-80-7357-313-3.
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013-. ISBN 978-80-7478-325-8.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2.
- FILIP, Jan. *Ústavní právo: učební text pro bakalářské studium na PrF MU*. 2. vydání., opr. a dopl. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5153-9.
- GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír Zoubek. *Ústavní systém České republiky*. 5. vydání. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-423-7.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-454-1.
- KLÍMA, Karel. *Státověda*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. Právnícké učebnice. ISBN 80-86898-98-9.
- KNAP, Karel. *Ochrana osobností podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linie, 2004. ISBN 80-7201-484-6.
- KNAPPOVÁ, Miloslava. *Příjmení v současné češtině: Jazyková příručka*. 1. vydání. Liberec: AZ KORT, 1992. ISBN 80-900008-9-4.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MELZER, Filip, Petr TÉGL a kol. *Občanský zákoník: velký komentář § 1-117*. Svazek I. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.
- ONDŘEJOVÁ, Eva. *Ochrana osobností v common law a českém právu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Teoretik. ISBN 978-80-7502-164-9.
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky*. 2. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-084-0.
- PETROV, Jan, Michal Výtisk a Vladimír Beran a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

- PLECITÝ, Vladimír, Josef SALAČ a Jan BAJURA. *Úvod do studia občanského práva*. 1.vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-703-5.
- PLESKALOVÁ, Jana. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000-2010*. 1. vydání. Brno: Host, 2011. Studium; s, 34. ISBN 978-80-7294-834-5.
- SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo. ISBN 978-80-7418-146-7.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. 6 sv. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-369-2.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. ISBN 978-80-7598-656-6.
- VALOUŠEK, Martin. *Fotografie a právo: autorské právo a ochrana osobnosti ve vztahu k fotografii*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014. Praktic. ISBN 978-80-7502-043-7.
- VALOUŠEK, Martin et al. *Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-346-9.
- WAGNEROVÁ, Eva a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-750-6.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, sdělení pod č. 209/1992 Sb.
- Úmluva o právech dítěte, sdělení pod č. 104/1991 Sb.
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, vyhláška pod č. 120/1976 Sb.
- Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí, sdělení č. 97/2001 Sb. m. s.
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinný do 1.1.2014.
- zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (nazývaný střední), účinný do 1.1.1999.
- zákon č. 946/1811 Sb. z. s., obecný občanský zákoník, účinný do 31.12.1965, účinný do 1.1.1966.
- zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním uměleckým a fotografickým (o právu autorském), účinný do 31.12.1953.
- zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, účinný do 1.7.1965.
- zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.12.2015, sp. zn. IV. ÚS 412/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9.12.2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2008, sp. zn. 30 Cdo 2072/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.2.2006, sp. zn. 30 Cdo 1873/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.10.2005, sp. zn. 30 Cdo 936/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.7.2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/1999.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.3.2013, sp. zn. 30 Cdo 3274/2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22.9.2004, sp. zn. 30 Cdo 181/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.1.2007, sp. zn. 30 Cdo 2739/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.10.1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/1998.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27.11.2000, sp. zn. 21 Cdo 1293/1999.

Elektronické prameny

- Listina základních práv Evropské unie. [online]. [cit. 22.2.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>.
- Usnesení č. DE01/48 ze dne 10.12.1948 Valného shromáždění OSN o vyhlášení Všeobecné deklarace lidských práv. [online]. [cit. 21.2.2023]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/de01-48.htm>.
- Rozsudek ESLP ze dne 15.1.2009 č. 1234/05, ve věci Reklos a Davourlis proti Řecku. [online]. [cit. 27.8.2022]. Dostupné z: http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/WebSearch/2B1D52580AD1F2EAC125836800383D8E?openDocument&Highlight=0.
- Důvodová zpráva k novému OZ. [online]. [cit. 21.2.2023]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.
- Slavná fotka: Bismarck na smrtelné posteli. [online]. [cit. 1.9.2022]. Dostupné z: <http://epochalnisvet.cz/slavna-fotka-bismarck-na-smrtelne-posteli/>.
- Deepfake: Wikipedie. [online]. [cit. 22.2.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Deepfake_video

Odborné časopisy

- TELEC, Ivo. Lavičky Václava Havla. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 21. ISSN 1210-6410.
- TELEC, Ivo. Svolení nebo zákonné licence v právu osobnostním. *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15. ISSN 1210-6410.
- MAŘÁDEK, David. Pořízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním řízení. *Právní rozhledy*. 2015, roč. 23, č. 13-14. ISSN 1210-6410.

Poznámka

Veškerá judikatura a právní předpisy jsou dostupné z databáze ASPI, [právní informační systém], Wolter Kluwer ČR. Právní stav této diplomové práce odpovídá ke dni 28.2.2023.